JAC. PHILIPPI TOMASINI

Epiſcopi Æmonienſis

TITVS LIVIVS PATAVINVS.

Editio noviſſima aucta, & figuris æneis adornata.

OPTIMI CONSVLTORES MORTVI

AMSTELODAMI,
Sumptibus ANDREÆ FRISII.
M. DC. LXX.

AD AVCTOREM VITÆ.

DEbuit haud uni jamdudum LIVIVS Vrbi,
Iſta genus, famæ contulit illa decus:
Certarunt aliæ titulis decorare merentem,
Æternis aliæ tollere carminibus.
Cuncta tibi poſthac debebit LIVIVS uni.
Vni cuncta tuus dat, TOMASINE, Liber.

Idem.

Index Capitum.

CAP. I. LIVII Natales, Patria, Parentes, Educatio, Studia. 7

II. Acceſſus ejuſdem Romam, & res ibi loci geſtæ. 15

III. Eloquentia clariſſimorum virorum elogiis jure ac merito celebrata. 20

IV. Fama nominis, & exiſtimatio. 26

V. Monumenta ingenii. 28

VI. Vindiciæ tutelares. 40

VII. Senectus & obitus. 49

VIII. Liberi ex monumentis publicis. 59

IX. Oſſa quo tempore inventa, qua celebritate condita. 63

X. Honores obitum conſecuti, ejusque memoriæ poſita monumenta. 71

XI. Elogiorum reliquiæ coronidis loco. 89

T. LI-

ISTORICORVM
CÆ . OBIIT.

T. LIVII PATAVINI VITA

A Iacobo Philippo Tomaſino conſcripta.

TITI LIVII Patavini Civis, & Hiſtorici præſtantiſſimi, qui res geſtas Romanorum eloquentia mira digeſſit, EFFIGIEM veneramur hoc loco; quæque de illo monumenta paſſim exarata leguntur, colligimus, ut amantes Hiſtoriæ, & Antiquitatis ſtudioſi, quique uno intuitu ſalutare eandem, tantique viri virtutes, & gloriam æmulari poſſint. Vitam ejus, & decora plurimi tetigere. Unusquisque in eo celebrando ſecum, & cum aliis certat. Latini, Germanique Scriptores omnes ſingularem illius præſtan-

tiam admirantur. Nullus eſt, quem dictionis illius candor, ac lepor non in ſui commendationem, & amorem rapiat vel invitum. Ego ſane, etſi me hæ quoque deliciæ tangant, amore patriæ ductus, cui natus Hiſtoricus talis ac tantus, felicibus hiſce temporibus, quibus, Te duce & auſpice, Illuſtriſſime & Excellentiſſime MOLINE, literarum omnium ſtudia reviviſcunt, & antiqua quæque monumenta lucem hauriunt, non tam T. LIVII *Vultum*, quam *Vitam* ejus, *Natales* ſcilicet, *Parentes*, *Mores*, *Studia*, *Honores*, *Facinora*, *Monumenta*, *Mortem* ob oculos tum noſtris, tum poſteris mihi proponenda duxi, claris ab ejus *Natalibus* ſic exorſus.

CAPVT. I.

LIVII *Natales, Patria, Parentes, Educatio, Studia.*

TITVM LIVIVM Patavii, bonarum artium emporii, clariſſimis è parentibus natum, nemo ambigit. Extant graviſſimorum Virorum teſtimonia multa, quæ nos *Genus* ejus, & *Patriam* ignorare non ſinunt. Aſinius ipſe Pollio Patavinum illum agnovit, dum Patavinitatem ejus animadvertit. Symmachus epiſtola XVIII. non alibi ortum voluit: non alibi Sydonius in Panegyrico Anthemii: non alibi denique Martialis, cum ad Licinianum ſcripſit Libro I. Epigrammatum.

Cenſetur Apona LIVIO *ſuo tellus,*
Stellaque, nec Flacco minus.

LIVIUM quoque Patavii natum Statius Papinius duxit, cum illum *alumnum Timavi* dixit. Idipſum Albertinus Muſſatus innuit in prologo Hiſtoriæ ſuæ de geſtis Henrici VII. Auguſti *archigraphum Patavinum* vocans. T. LIVII ſtylum, quod illi contigiſſet ſub Patavino cælo lucis hujus communis uſura frui. Unde in Carminibus ſuis Muſſatus idem, ſemet ibi loci explicans, cecinit.

Plaudeat archigraphi ſi non mihi tibia LIVI.

Subſcribunt his Merulæ duo, Gaudentius ſcilicet, lib. II. Antiq. Galliæ Ciſalpinæ cap. XI. Patavinam urbem T. LIVIO Hiſtorico, & Oratore facundiſſimo maxime nobilitatam tradens, & Paulus Libro III. Coſmographiæ Par. II. his verſibus, qui ſunt Adriani Romani in Theatro Urbis.

Salve

Salve Vrbs, doctiloquis ſedes aptiſſima Muſis,
Magna loco, ſpatioſa foris, placidiſſima cæli
Temperie, muroque triplex, latiſſima foſſis,
Et magnis celebrata viris. Hac LIVIVS, *ille*
Hiſtoriæ pater, eſt genitus: ſervantur eodem
Illius oſſa loco, ſtatuis, tituloque ſuperbo,
Hic, ubi juncta foro nullis fulcita columnis
Plumbea marmorei pulchre ſtant tecta Palati.

Inde Sabellicus, ſcriptor inſignis, in Oratione, quam habuit in LIVIVM, ſic ejus in laudem exorditur. *Cum totam* LIVII *vitam inſpicio, omnia illi affuiße videntur, quæ ad felicitatem conſequendam pertinere creduntur, celebris patria, populare nomen, tempo-*

rum felicitas, maturitas ſtudiorum. Sublimis ad ſcribendum materia, ſummi Principis favor, & in ſtudioſos beneficentia, ut benignior natura larga manu tot & tanta in unum contulerit, quot & quanta in alium eorum, qui Hiſtoriam ſcripſerunt, quod ſciam, neminem. In quibus perſcribendis, ornandis, diſponendis non ſolum ille non ſibi defuit; ſed (quod eſt omnium judicium, ipſeque ſtudiorum exitus demonſtrat) longe etiam ſuperfuit. Nunc, quod ad patriam attinet. Quid ſecundum Romam fuit olim tota Italia Patavio clarius? cujus urbis ſi originem quæras, ab Ilio eſt: ſi auctorem originis, Antenor condidit, Trojanorum poſt Priamum celeberrimus: ſi opes, centum & amplius hominum millia olim miſit ad bellum, CCCC. equeſtris ordinis ex ſuo corpore cenſuit: ſi eruditionem, omnium bonarum artium eſt hodie domicilium: & quod omnium maximum eſt, maxi-

meque

meque conſpicuum, cum per hæc ſatis eſſet nobilis, clariſſimo partu multo facta eſt nobilior.

Fuere nihilominus, qui non *Patavii*; ſed *Aponi*, natum illum traderent, Martialis auctoritate freti, & in his Sigonius, cujus iſta ſunt in Opuſculo de Hiſtoricis Romanis. T. LIVIVS *Patavinus è vico Aponi, calidis aquis celebri, ab Vrbe condita ad Neronis Druſi obitum, qui fuit anno Vrbis* D. CC. XII, *libros Hiſtoriarum conſcripſit.* Sed in epigrammatario Vate *Apona tellus*, *urbem Patavinam* ſonat, ab Apono, nobili haud procul ab illa fonte, celebrato multis; ſed in primis Claudiani Poëmate ſingulari. Quidam etiam TITVLO, Vico non ignobili inter Euganeos colles, T. LIVII natales adſcribunt, indeque TITI prænomen illius trahunt. Atqui *Titus* prænomen Romanum erat: ob idque credendum potius, *Tituli* vi-

cum à LIVIO noſtro dictum, quam illi prænomen de ſuo nomine peperiſſe. Verum enim vero abutentis eſt otio hujuſmodi ſomnia literis conſignare.

Quid quod Liviam familiam inter nobiles & illuſtres Patavinas locant Inſcriptiones multæ : nec ulla earum LIVIUM Titulenſis villici filium fuiſſe prodit ? quin & illum editum præſtantiſſimo patre (licet nobis illius nomen vetuſtas inviderit) liberalis ejus educatio, ſtudia, & acceſſus Romam, ut Auguſtæ aulæ inſerviret, facere palam poſſunt ?

Natus ille porro Patavii anno mundi M. M. M. M. M. C. XLII. Olimpiade C. LXXX. anno II. quo & natus M. Valerius Meſſala, teſte D. Hieronymo in Chronicis, quem laudat etiam Voſſius Lib. I. de Hiſtoricis Latinis, & Cremutius Cordo apud Tacitum Lib. IV. Annalium.

Primo ætatis vere ſingulare ſtatim illius ingenii acumen emicuit, cujus in fronte, vultu, & oculis habitare humanitas, fides in pectore, gravitas demum & comitas unanimes videbantur.

Nihil eo venuſtius, nihil amabilius fingi poterat. Factus erat omnino ad ſtudia, laboreſque ferendos, quos ſecum illa perpetuo trahunt, excellenti quadam animi magnitudine præditus, & ad ſummas res agendas ſemper intenta. Quamobrem à Parentibus in literariam palæſtram miſſus, egregia ſua indole, ingenio perſpicaci, vaſta memoria, primis in artibus mire profecit. Mox Philoſophiæ opera præſtita, naturæ totius arcana exhauſit. Inde Iuriſprudentiæ & Politicæ ſe totum addixit, ut ornatum verborum & copiam, naturæ donum, ſententiarum ponderibus augeret. Ad hæc eximias animi ſui

dotes, præclariſſimis è natalibus uberrime derivatas, ſummo ſtudio, jugique labore cœpit excolere, quo poſſet ubique terrarum & Gentium cæteris elucere. Varietate quidem ſententiarum, & idiomatum, inſignique ſermonis & orationis ſupellectile ſatis jam inſtructus domi, ſecretum larem pertæſus, & patriam, alio vocatus eſt. Et in primis Romam, ut eo in theatro univerſi Orbis præſtantiæ ſuæ radios undequaque diffunderet, explicaret.

CAP. II.

ACCESSVS

Ejuſdem Romam

ET

Res ibi Loci Geſtæ.

ROmam igitur acceſſit, Patavio relicto, LIVIVS, aureo vigente ſeculo AVGVSTI CÆSARIS, qui totius terrarum Orbis habenas moderabatur unus, pacatis ubique rebus, ſedatis bellis, Iani templo ter clauſo, ex Suetonii fide in illius vita, Cap. XII. Oroſii Lib. VI. Cap. XXII, Dionis Lib. LI. & Æde Muſarum aperta, verus literarum & literatorum PATRONVS, ac PATER, qui TIBI, SENATOR AMPLISSIME, Tituli nunc debentur. Auguſto nempe ſub Principe,

cipe, pulchriores literæ, ac ſplendidiores artes, quaſi vepribus exutæ, florido late germine pullularunt: Romamque, tunc rerum Dominam, viri quique docti ex omni terrarum Orbis angulo convolabant. Hic LIVIVS tantæ Vrbis majeſtatem mentis, & corporis acie contemplatus, *Auguſtum* ſibi primo in limine, nec abſque munere, venerandum duxit. Quamobrem *Dialogos*, quos in urbe patria de *Philoſophia* conſcripſerat, Auguſto detulit, dicavitque lubens, ac libens. Excepit illos Imperator acerrimus ingeniorum æſtimator & cultor, hilari, qua fronte talia conſuêrat, & in iis Auctoris præſtantiam demiratus, LIVIVM ſtatim in ſui tutelam recepit, ampliſſimis ante muneribus exornatum. Patuit illi tandem ad Herois tanti familiaritatem aditus, ideoque ſcriptum reliquit Cremutius: T. LIVIVS *eloquentiæ, ac fidei præcla-*

rus

rus in primis. Cum Pompejum tantis laudibus tulit, ut Pompejanum eum Auguſtus apellaret, neque id amicitæ, eorum offecit. Pertinet illud etiam ad LIVII noſtri nomen & famam, quod à Suetonio literis proditum accepimus in Claudii vita, unum illum è cunctis præſtantiſſimis Rhetoribus ævi ſui Claudio Cæſari adoleſcenti præceptorem datum, ut illum eloquentiæ ſtudiis, & dignis Imperio moribus informaret. Facit huc etiam, quod ipſemet LIVIUS teſtatus eſt lib. IV. ubi loci Auguſtum templorum conditorem, aut reſtitutorem appellat.

Hiſtoriam Romanarum rerum ſub Auguſto Cæſare collegit, & juvenem Claudium, eandem ut ſcriberet, adhortatus eſt, ingenii illius præſtantia probe cognita & perſpecta. Arripuit LIVII conſilium Claudius, & juſtam Hiſtoriam inſtituit, qua de re Suetonius teſtis in

in illius Vita Cap. XLI. *Hiſtoriam in adoleſcentia, hortante* T. LIVIO; *Sulpitio vero Flavo etiam adjuvante ſcribere aggreſſus eſt.* Et paullo poſt. *In principatu quoque & ſcripſit plurimum, & aſſidue recitavit per lectorem. Initium autem ſumpſit hiſtoriæ poſt cædem Cæſaris Dictatoris. Sed & tranſiit ad inferiora tempora: cœpitque à pace civili: cum ſentiret neque libere, neque vere ſibi de ſuperioribus tradendi poteſtatem relictam, correptus ſæpe & à matre, & ab avia. Prioris materiæ duo volumina, poſterioris unum & quadraginta reliquit. Compoſuit & de vita ſua octo volumina, magis inepte, quam ineleganter, &c.* Priſcianus etiam lib. VI. fragmentum ex Hiſtoriarum Claudii libro quarto citat. Et ex octavo Diomedes lib. I. Quæ inter fragmenta Q. Claudii Quadrigarii relata notat à viris doctis Voſſius lib. I. de Hiſtoricis latinis Cap. XXV.

Hujus

Hujus occaſione facile credere eſt, multa collegiſſe LIVIVM, nec non & ex Auguſti Cæſaris opera, qui pariter Romanam Hiſtoriam conſcripſit, alia quamplurima adnotaſſe, quibus demum ex omnibus, ut Cæſarum iſtorum, aliorumque deſideriis ſatisfaceret Hiſtoriam ampliſſimam ſibi conſcribendam ſtatuerit, &, quod privatis commentariis ſepoſuerat, latius explicarit, diffuderitque in Hiſtoriæ campum. Quam exorſus ab V. C. eandem perduxiſſe fertur uſque ad bellum Germanicum Druſi, Auguſti Cæſaris privigni. Eam vero partim Romæ contexuit, partim Neapoli, ubi animi recreandi gratia morabatur interdum, & otio inibi dulci perfruens, Romanorum geſta immortali facundia immortalitati dicabat, Stephano Vinando Pighio teſte in Hercule ſuo Prodicio, ubi loci commendans clementiam Neapolitani

Cæli,

Cæli, ita diſſerit de viris doctis, & nobilibus ingeniis, à quibus ſtudiorum cauſſa ea civitas fuerit frequentata. *Conſtat*, T. LIVIVM *Patavinum Hiſtoricum*, *Q. Horatium Flaccum*, *Statium Papinium*, *Claudium Claudianum*, *poëtas celebres*, *Annejum Senecam Philoſophum*, *alioſque infinitos*, *qui ingenio*, *ſcriptiſque ſuis præclaris nomen ſibi pepererunt immortale*, *ſæpius eo ſtudiorum cauſſa ſeceſſiſſe.*

CAP. III.

ELOQVENTIA

Clariſſimorum virorum elogiis jure, ac merito celebrata.

QVanta ſit eloquentia LIVII, *quanta in dicendo ſuavitas*, *nemo non ſentit*, (ut Oſii verbis utar in notis illius philogicis, hiſtoricis, aureis in Auguſtam hiſtoriam Alber-

tini

tini Muſſati) *niſi, cui nullus ſit ejus jucunditatis ſenſus, quam ſecum afferre conſuevit lactea dicendi vis, nullis uſpiam ſalebris impedita fluens.* Affluit enimvero in illo ſententiarum ubertas, copiaque verborum talis, ac tanta, jure ut *lacteus*, & *uberrimus eloquentiæ fons, Muſarum lac, mare tranquillum, Hiſtoriæ anima, Scriptorum reliquorum norma, idea, majeſtas fuerit appellatus.* Audiamus viros alios longe clariſſimos ſe ſe in illius eloquentiæ laudem effundentes, & in primis Quintilianum, ita de illo ſcribentem Lib. x. cap. 1. *At non Hiſtoria ceſſerit Græcis, nec Thucydidi opponere Salluſtium verear: nec indignetur Herodotus æquari ſibi* T. LIVIVM, *cum in narrando miræ jucunditatis, clariſſimique candoris, tum in concionibus ſupra quam enarrari poteſt eloquentem: ita dicuntur omnia cum rebus, tum perſonis accommodata. Sed affectus quidem, præcipue eos, qui ſunt dulciores*

ciores (ut parciſſime dicam) nemo Hiſtoricorum commendavit magis; ideoque immortalem illam Salluſtii velocitatem diverſis virtutibus conſecutus eſt. Nam mihi egregie dixiſſe videtur Servilius Nonianus, pares eos magis, quam ſimiles.

Audiſti Quintiliani de Livio melos, aures nunc accommoda lepori Philippi Beroaldi, qui Bononiæ natus, anno CIↃ. CCCCL. Friderici, & Maximiliani temporibus literis hiſce noſtris inclaruit. *Cum omnes haud dubiè ſuſpiciendos & lectitandos eſſe cenſeam*, T. LIVIUS *inprimis narratione digniſſimus mihi viſus eſt, & jucunditatis, utilitatiſque inter alios refertiſſimus, cujus lectio omnium Scholaſticorum moribus, animiſque ſatisfactura ſit. Eſt enim dulcis, candidus, & eo nullus Hiſtoricorum melius commendavit mitiores affectus: apud quem omnia cum rebus, tum perſonis ſunt accommodatiſſima; Cujus divinæ*

facundiæ nihil addi poteſt: cujus orationi, ſi quid demas, ex elegantia detraxeris, quemadmodum de Platonis oratione Phavorinus dicere ſolebat. Idem grandiloquus eſt, & ſententiarum gravitatę, & majeſtate verborum. Idem copioſiſſimus, nec tamen longus. Nam, ut inquit egregie Martialis,

Non ſunt longa, quibus nihil eſt, quod demere poſſis.

Audiſtis & Stephanum Nigrum, virum eloquentem & gravem. *O fortunatiſſime Popule Romane, qui rerum à te geſtarum præconem Hiſtoricorum præſtantiſſimum* T. LIVIVM *habueris, cujus miram in narrando jucundidatem, clariſſimumque candorem, & ſupra quam dici poteſt in concionibus eloquentiam cum rebus, tum perſonis accommodatam, quis unquam ſatis dignis proſequi laudibus poſſet? Nam ad ejus in dicendo multiplices virtutes pro meritis, & dignitate laudandas*

dandas divina procul dubio opus eſſet oratione.

Diſſerit & eloquentiſſime de eloquentia LIVII Georgius Trapezuntius in Rhetoricis hac verborum pompa. T. LIVIVS *grandis circumductione ſupra quam dici poſſit, in qua ſumma eſt claritas: fuſus æqualisque adeo, ut lacteo par flumini ſit ipſius oratio.*

Et alii, quorum è numero mihi minime prætereundi Bernatius Libro 1. de utilitate legendæ Hiſtoriæ. *Princeps Latinæ Hiſtoriæ audit* LIVIVS, *ſi magnitudinem operis, ac nitorem phraſium ſpectes.* Gaudentius Merula Lib. 11. de antiquitate Galliæ Ciſalpinæ cap. XI. ubi de Patavina urbe ei ſcriptori ſermo. *Nobilitata eſt maxime* T. LIVIO *& Hiſtorico, & Oratore facundiſſimo, quem vel acerrimi vir ille ingenii Fab. Quintilianus Hiſtoricis omnibus, & Græcis & Latinis præponere videtur.*

Nec defuere, qui libere teſtati ſunt, certare poſſe LIVIVM cum eloquentiæ parente *Tullio*; quin hunc illo inferiorem omnino futurum fuiſſe, ſi quando ſcribendæ hiſtoriæ animum adjeciſſet. Adde his Vopiſcum, LIVIVM inter *viros diſertiſſimos* recenſentem in Probo, quod & factum à Seneca de Ira, & Gerardus Jo. Voſſio lib. I. de Hiſtoricis Latinis Cap. XIX. qui & elogiorum reliquorum ſummam ita confecit. *Nihil hoc Scriptore eſt grandius, atque uberius.* Dignus ob id LIVIVS ſemper eſt habitus, qui ad Romanæ Hiſtoriæ cognitionem, prudentiamque civilem cum eloquentia comparandam, ſtudioſis adoleſcentibus omnibus proponeretur, unuſque præ cæteris in manibus haberetur. Hinc illa Quintiliani lib. II. cap. V. LIVIVS *à pueris magis legendus, quàm Salluſtius, & hic Hiſtoriæ*

majoris eſt auctor: Legit Barthius in Adverſariis : *Sit hic hiſtoriæ major is auctor*. Et Statii Lib. I. Sylvar. IV.

Sed tuus artes puer ante diſcat,
Omne queis mundi ſenium remotus
Orta Salluſti brevis, & Timavi
Reddis alumnum.

Cap. IV.

FAMA NOMINIS, ET EXISTIMATIO.

VEl ex hoc uno T. Livii exiſtimatio, ac gloria ſpectetur, quod non ſolùm ſtudioſi, quique eum venerabantur; Auguſtus ipſe ſummo amore, ac ſingulari benevolentia proſequebatur, admirante univerſo Senatu, Populoque Romano; ſed orbi toti notiſſimum

multi

multi ex ultimis Hiſpaniæ, Galliarumque finibus viri illuſtres Romam adibant, ut unum illum, lacteo eloquentiæ fonte manantem, contuerentur. Tale LIVII viventis adhuc, & florentis nomen extitiſſe diſerte prodidit Plinius, in hæc verba ſcribens Lib. II. Epiſt. III. ad Nepotem.

Nunquamne legiſti Gaditanum quendam T. LIVII *nomine, gloriaque commotum, ad viſendum eum ab ultimo terrarum orbe veniſſe, ſtatimque, ut viderat, abiiſſe.*

Quo ſpectans D. quoque Hieronymus, ſic ad Paulinum ſcripſit. *Ad* T. LIVIUM *lacteo eloquentiæ fonte manantem, de ultimis Hiſpaniæ, Galliarumque finibus quoſdam veniſſe Nobiles legimus, & quos ad contemplationem ſui Roma non traxerat, unius hominis fama perduxit.* Et ſtatim. *Habuit illa ætas inauditum omnibus ſeculis, celebrandumque miraculum.: ut*

tantam urbem ingreſſi, aliud extra urbem quærerent.

Arguit ad hæc LIVII noſtri gloriam, exiſtimationem, ac famam L. Magii generi ejus nomen, quod inter primos Rhetores ob exiſtimationem ſoceri ſortitus eſt. Unde Seneca *Pertinere ad rem non puto, quomodo L. Magius, gener* T. LIVII, *declamaverit; quamvis aliquo tempore ſuum populum habuerit, cum illum homines non in ipſius honorem laudarent; ſed in ſoceri ferrent.*

CAP. V.

MONVMENTA INGENII.

FAmam vero LIVIO tantam, quantam ſibi mortalium quiſquis optare poſſet, peperêre divini illius ingenii monumenta. Scripſit enim in patria *Dialogos de Philoſophia*, quibus res morales, ac politicas

liticas complexus eſt. Notos illos habuit Seneca, ſuumque de illis judicium ferens epiſtola centeſima: *Nomina* inquit, *adhuc* TITVS LIVIVM. *Scripſit enim & Dialogos, quos non magis Philoſophiæ annumerare poſſis, quam Hiſtoriæ, & ex profeſſo Philoſophiam continentes libros.* Scripſit & de arte Rhetorica cultiſſimam, & numeris omnibus abſolutiſſimam epiſtolam ad filium, cujus meminit Quintilianus Inſtitutionum Oratoriarum Lib. x. cap. I. his verbis. *Fuerit igitur brevitas illa tutiſſima, quæ eſt apud* LIVIVM *in epiſtola ad filium ſcripta, legendos Demoſthenem, atque Ciceronem.* Sed horum, heu! nihil operum extat. periêre ſcilicet, nec ſat ſcio temporum injuria, an hominum invidia peſſimorum? Hiſtoriam poſt hæc aggreſſus eſt ſcribere Romanarum rerum, quam centum & quadraginta libris abſol-

 verat,

verat, licet pars tantæ molis exigua nunc ſuperſit. Triginta nempe libri tantum & quinque ejus ad nos Hiſtoriæ pervenere, deperdita, aut latitante ſecunda decade, eaque parte, quæ ſequebatur librum quadrageſimum quintum, præter argumenta, quæ Liviana epitome nominantur, & ſub Flori nomine celebrantur. Cæterum, cum Livii noſtri tres ſolas decades haberemus: proxime ſuperioribus annis lucem acceperunt quinque alii libri, nuper in Germania, in urbæ Wormatiæ trans Rhenum, à Simone Gryneo in Bibliotheca Monaſterii Lauriſſeni reperti.

Corrigendus enim iſthic eſt Scardeonius, qui hoſce libros in Provincia Wormatiæ repertos tradidit. Wormbs enim civitas eſt Vangiorum, qua de videatur P. Bertius Lib. III. rerum Germanicarum Com.

Anno

Anno demum MCDXVI. Romæ à Gaſparo Luſignano editum eſt fragmentum Lib. XLIII. Livianæ Hiſtoriæ depromptum ex Codice vetuſto Bibliothecæ venerabilis Capituli Eccleſiæ Bambergenſis, indeque Romam à Franciſco Bartholino Urbinate I. C. delatum, quod uti genuinum, virtutum omnium, Principum, Cardinalium, & Pontificum multorum gratia vir longe clariſſimus ANTONIVS QVÆRENGVS, Patavinus, ſeculi noſtri MARO, & utriuſque Signaturæ Referendarius, aliique viri ex Germania præſtantiſſimi probavere. Etſi aliter verbis iſtis ſenſerit Voſſius Lib. I. cap. XIX. de Hiſtoricis Latinis.

At qui nuper, tanquam LIVII *genuinam, Libri* XLIII *partem majorem, è veteri, ut ait, bibliotheca, primus juris publici fecit, næ ille fucum fecit auritis Midis, non illis, quibus cor-*

culis eſſe datum eſt, & qui norunt, quid ara lupinis diſtent.

De partubus quidem legitimis LIVII perhonorifice ſenſit & ſcripſit Franciſcus Petrarcha. *Miraculo proximum, ut ad* T. LIVII *opus ne dicam imitandum, ſed nec ad ſcribendum quidem, vix unius hominis vita ſufficiat.*

Vbi illud quoque operæ pretium fuerit annotaſſe, ſuperſtites adhuc LIVII libros nequaquam ab illo fuiſſe in Decades diſtributos. Qua de re Petri Criniti teſtimonium omnium aliorum inſtar, mihique neceſſario producendum, adverſus ab his alia ſentientes, ex capite XII. lib. VII. de honeſta diſciplina. *Falſo receptum eſt*, (inquit, Crinitus) *ac doctioribus etiam perſuaſum, fuiſſe in Decades diviſum* T. LIVIO *ſuum opus de Romanorum geſtis, quæ ſingula decem voluminibus explicantur, quod ipſum de auctore* LIVIO *neutiquam*

quam apud veteres comperias. Nam & Priſcianus vir diligens, aliique Germanici, ſicubi Livium citant, librorum numerum adſcribunt, neque Decades nominant. Itaque & XVI. *librum &* XXXIII. *&* CXVI. *videmus advocari ab antiquis auctoribus. Cui ſententiæ &* FRANCISCVS PETRARCHA *adſtipulatur, ut qui aſſerat in epiſtola ad Ioannem Boccaccium, ignavia legentium contigiſſe, ut Liviana Hiſtoria ſit in Decades diſtributa. In partes* (inquit) *quas Decades vocant, non ipſe, qui ſcripſit, ſed faſtidioſa legentium deſidia diviſit. Sed & L. Florus libros* CXL. *ejuſdem auctoris recenſet, ſublato penitus nomine Decadum, cum univerſam hiſtoriam in Epitomen, vel (ut latine loquar) in Breviarium contraxit. Id & Politianus olim ita libere nobis concedebat, ut noſtram quoque diligentiam magnopere commendaret in perquirendis,*

atque examinandis veterum monumentis.

Cauſſa porro amiſſi tanti operis haud alia fuit, quam magnitudinis ejuſdem moles, ob quam non omnes illud deſcribere poterant; egeſtate pauperes, avaritia divites impediti. Qualis enim, ac quanta ejus magnitudo eſſet, vel ex Martiale diſcimus hæc canente.

Pellibus exiguis arctatur LIVIVS *ingens,*
Quem mea vix totum Bibliotheca capit.

Jacturæ hujus in cauſa invidia pariter, & improbitas Caligulæ Cæſaris fuit. Quippe qui T. LIVII Hiſtoriam, non ſecus ac Maronis Poëmata cum auctorum imaginibus è medio tolli juſſit, ut alienis laudibus obſcuratis, propria vitæ ſcelera caligine premerentur. Quod inceſtu pari monſtrum alterum hominis Domitia-

mitianus attentavit, ut qui Metium Pompoſianum ob id occidi mandarit (auctore Tranquillo) quod Regum, ac Ducum conciones quaſdam, depromptas è LIVIO circumferret.

Nihil ſane LIVIO grandius, nihil uberius. Caligula tamen laborem tanti legendi operis ægre ſuſtinens, dum in id incumberet, *verboſum* illum identidem appellabat. Eandem ob cauſam Aſinius Pollio, *Patavinitatem* eum ſibi ſapere affirmabat. Nimirum delicatum Romani hominis palatum, videbatur ſibi aliquid ſentire, quod non uſquequaque ſaperet genium Romani ſermonis. Neque enim nobis hic audiendus eſt Keckermannus, inde colligens, reprehenſum ab Aſinio fuiſſe ſublimem LIVII ſtylum: ut & à Seneca Lib. I. de Ira Cap. ultimo, & de Tranquillitate Cap. IX. Nam longe aliud Senecam velle, diffitebitur nemo, qui

verba ejus attenderit, ut accuratiſſime attendit Gerardus Jo. Voſſius in aliàs laudatis libro & capite de Hiſtoricis Latinis. Quinimo, ex *Patavinitate* LIVIO objecta, non invidiam & detractionem; ſed laudem, ac gloriam eidem conciliari poſſe cum Auctoribus aliis affirmarim. Nam ea de cauſa Pollio *Patavinitatem* LIVIO objeciſſe putandus eſt, ut eum tacite Patavinum eſſe proderet, & Pompeianum fuiſſe liquido demonſtraret, Pompeianitatem Patavinitatis nomine comprehendens. Favêre ſcilicet Pompeio, & Reipublicæ celſo ſemper animo Patavini. Quam ob cauſam *Patavini* (inquit Marcus Tullius, de Cæſarianis, ſeu Antonianis loquens) *alios excluſerunt, alios ejecerunt miſſos ab Antonio, pecunia, militibus, & quod maxime deerat, armis noſtros Duces adjuverunt.* Quin & Thraſeam, Patavinum civem una cum Helvi-

dio

dio genero, natalem diem, tum utriuſque Bruti, tum Caſſii hac de cauſa celebrare conſueviſſe legimus in Satyris Juvenalis, uſque adeo Patavinis Reſpublica, & Reipublicæ fautores in oculis erant, Juvenalis enim iſta ſunt.

Quale coronati Thraſea, Helvidiuſque bibebant
Brutorum, & Caſſii natalibus.

Quid plura? Aſinius Pollio, ut erat Antonianus (teſtatur id Paterculus) Patavinis longe infenſus erat, itaque (Macrobio teſte) acerbe cum iis egit, ut pecuniam, & arma conferrent. Quin, cum Patavini id recuſarent, ac propterea deliteſcerent, præmia, & libertatem Patavinis ſervis obtulit, dum tamen dominos, qui deliteſcerent, propalarent, quod tentatum fruſtra. Haud igitur mirum, virum iſtum Cæſarianum, Antonianum *Patavini-*

vinitatem objeciſſe LIVIO, &, quod virtutem alioquin redoleret, à Cæſarianis, qui Romano Imperio potirentur, Pompeianis ludibrio verſum & probro, cum *Pompeianitas* nil aliud omnino ſit, quam Patavinorum in Pompeium, & Romanam Rempublicam fides, amor, ac benevolentia.

Quod autem eidem Hiſtorico quædam objecerit Caligula, quis ſanæ mentis eſt uſpiam, qui tam impii Cæſaris auctoritatem tueatur? Quis ignorat, quid inſanum illud caput de Virgilio ſenſcrit? quid de Homero? Hinc Tranquillus. *Cogitavit etiam de Homeri carminibus abolendis. Cur ſibi non liceret, dicens, quod Platoni licuit, qui eum è civitate, quam conſtituebat, ejecerit? Sed & Virgilii, &* T. LIVII *ſcripta, & imagines paululum abfuit, quin ex omnibus bibliothecis amoverit, quorum alterum, ut nullius ingenii,*

genii, minimæ doctrinæ; alterum, ut verboſum in Hiſtoria, negligentemque carpebat. Cogitavit idem etiam, eodem Tranquillo teſte, *de Juriſconſultis abolendis, & de L. Seneca male ſentiebat, non minori livore, ac malignitate, quam ſuperbia, ſævitiaque pene adverſus omnes ævi homines graſſatus.*

Ut ut ſit, aliud ego de LIVIO affirmate protulerim. Cui T. LIVII dulciſſimus ſtylus, & omnibus ornamentis inſtructa Hiſtoria non blanditur, eidem inſpectus placebit, ut olim Iſocrates, cujus jucunditas ſic hominum mentes allicere conſuerat, ut ejus domus cunctæ Græciæ, quaſi ludus pateret, ac dicendi officina.

Cap. VI.
Vindiciæ Tutelares.

Sed adhuc mihi à calumniis vindicandus eſt Livius. Haud enim deſunt invidi alii, (nulla nempe hominum uberior eſſe ſeges feraci hoc malorum ſeculo, & infelici) qui illum carpant. Videtur autem quibuſdam horum prætuliſſe facem Antonius Cæſar in Itinerario ſuo, in quo hæc leguntur: *Fano Volturnæ cujus claris geſtis invidit* Livius.

Inde ſcilicet Annius Viterbienſis telum arripuit, quod in Livium jaceret; ſed inepte, cum dixit. *Eſt autem negligens is, qui ſupprimit, quæ referenda ſunt: & verboſus, qui abſque probatione contradicit afferenti rationes, & auctores. Et ex his duobus peccavit* Livius *in multis,*

ut patet. Sed ex multis, quoad Fanum Volturnæ hæc exempla ſint, Cælius Thuſcus Lartes Fani juvit Romulum implorantem ab eo auxilium contra Ceninenſes, Cruſtuminos, & Latinos, & retulit triumphum. Et id idem fecit contra Sabinos Galeritus Luccumo. Et ob id ipſe primus poſuit Prætoria Romæ, & diviſa Roma in tres tribus, impoſuit nomina, & tertiam partem dedit Thuſcis, ut cláre tradunt Propertius in Elegia ad Vertumum, & altera paululum præcedente, & Varro in 1. *de lingua Latina, & Fabius Pictor de origine urbis Romæ, & Dionyſius Halicarnaſſeus in* II. *lib. & Mythici ſub fabula Jani ejaculantis aquas ſulphureas in Sabinos, ut Macrobius in* 1. *Saturnalium, & Ovidius in* 1. *de Faſtis indicant. At lividus fuit* LIVIVS, *qui ut funditus extingueret Thuſcorum fulgorem, & triumphos obnubilaret, ab eis partos, non à Romulis geſtos, omnino*

etiam

etiam ſcribere unum verbum neglexit. Quod profecto invidiſſimi hominis eſt officium, & negligentis veritatem in Hiſtoria. Similiter fuit verboſus, qui abſque certo auctore & probatione dicit contra Varronem, quod Lucerum nomen incertæ originis. Fabius enim Pictor antiquior eo, oſtendit ab Hiſtoria eſſe Etruſcæ originis, atque certiſſimæ. Rurſus LIVIO *antiquior, & doctior Varro in* I. *de* L. L. *dicit eſſe certæ originis à Lucumone Luceres dictos, idque probat vetuſtiſſimis auctoribus, Junio, & Tolumnio Thuſcarum Tragœdiarum ſcriptore, &c.*

In hanc ſententiam canicula iſta latrans alios quoque multos perduxit, & hos inter L. Joannem Scoppam Parthenopæum, qui Collectaneorum Lib. I. cap. XVIII. *Eodem* inquit, *tempore, & Centuriæ tres equitum conſcriptæ ſunt, Romenſes à Romulo, à Tito Tatio Titienſes appellati. Lucerum nominis, & originis*

ginis cauſa incerta eſt. Hæc LIVIUS *non quod Lucerum originem ignoraret; ſed perinde ac Gallus Ciſalpinus, & Hetruſcæ, Italicæque gloriæ invidens conſcripſit, quod Antonius Cæſar in ſuo Itinerario his verbis arguit, Volturna, cujus claris geſtis invidet* LIVIUS.

Verum enimvero innituntur fundamento debili auctores iſti, & ſi qui ſunt alii, qui inſiſtunt Antonini dicto. Nuſquam enim ea verba de LIVIO legere eſt in genuino, ſive Antonii, ſive Antonini Cæſaris, ſive Æthici Itinerario, quod primus edidit Joſias Simlerus, mox antiquis ex Codicibus correxit, & addito Commentario locupletavit Surita Cæſarauguſtanus. Sed eo in Itinerario tantum, quod Annius Viterbienſis commentus fuit, ac viris obeſæ naris, uti germanum, obtruſit. Nihil iſto plane Annii Itinerario indoctius, inſulſius nihil. Quod

&

& ipſa res clamat, & ubertim oſtenſum eſt à Philippo Cluverio in Italia ſua. Amentis autem eſſe ex commentitio loco in LIVIUM debacchari, & inſana proferre, nemo non videt.

Paulus Benius in LIVIUM quoque noſtrum ſtylum ſuum exacuit, Hiſtoriam ejus crebris convitiis laceſſens. Siquidem is libro 11. de conſcribenda Hiſtoria objicit illud in primis Hiſtorico noſtro Principi, *quod nimis Poëticus fuerit, nimisque longus, & aliquando dictionem habeat diſſimilem, fortuitam, & interdum vaſtam, & inconditam.* Sed fruſtra lividum hoc ingenium jugulare niſum eſt LIVIUM, imbrem, quod ajunt, in cribro gerens. An non enim Hiſtoria, Poëſi proxima, & ſtylus ejus quodammodo ſolutum carmen? An non illa ſonis ſuis ac numeris conſtat, ut metro in animis hominum varios affectus excitet,

tet, & cum delectatione excitet, quo facilius improvidi quique ex aliorum factis, periculis, & monitis meliores fiant? Audiatur hic unus è multis Voſſius Libro 1. de Hiſtoricis Latinis Cap. 11. *Qui autem Hiſtoriam à ſe ſignatam exire, atque emanare in vulgus primi juberent, Poëtæ fuerunt.* Recenſet autem Benius, exigui capitis, at exilioris cerebri vir, inter Poëticas deſcriptiones narrationem adventus Annibalis in Italiam, eamque propterea reprehendit, cum nulla diligentior, venuſtior, pulchrior toto illo in opere ſe ſpectandam prodat, ſatis ut hinc liqueat manifeſte, quanti capitis hujus inepti convitia reliqua facere debeamus. Abſolvit itaque latratus ſuos in Livium Benius hac verborum ſtrue. Livius *in Epiſtola quadam, filium ad eloquentiam aſpirantem hortatur, ut Ciceronem diligenter evolvat, & imitetur primum, tum cæteros,*

prout

prout quiſque eſt Ciceroni ſimillimus, de ſuis ſcriptis, ne verbum quidem: quæ tamen, ſi ea tanti feciſſet, filio item, Ciceronis exemplo, legenda propoſuiſset. Ecquis enim ſanæ mentis pater, & alienus à faſtu, filio ſuo auctor extitit, ut relictis aliorum operibus ſua tantum evolveret? Vident per ſe oculati quique arrogantiam hominis, & derident. Cui iſta non ſatisfecerint, cupiatque exactiorem defenſionem LIVII adverſus Benium intueri, legat is epiſtolam Laurentii Pignorii XLIV. Balthaſſari Bonifacio ſcriptam. Fuerunt etiam, qui quererentur, rerum aliquarum memoriam in LIVIO ſubobſcuram; ſed nemo unquam impius adeo fuerit, ut non illi ignoſcat, fatenti Libro VI. candide, & ſcribenti, ſe, *quæ ab condita Vrbe Roma ad captam eandem urbem Romani ſub Regibus primum, Conſulibus deinde, ac Dictatoribus, Decemviriſque, ac Tribunis Con-*

Conſularibus geſſêre foris bella, domi ſeditiones, quinque libris expoſuiſſe res cum vetuſtate nimia obſcuras, velut quæ magno intervallo loci vix cernuntur, tum, quod perraræ per eadem tempora literæ fuêre, una cuſtodia fidelis rerum geſtarum: & quod etiam, ſi quæ in commentariis Pontificum, aliisque publicis, privatisque erant monumentis, incenſa urbe plæraque interiere: clariora vero deinceps, certioraque ab ſecunda origine, velut ab ſtirpibus lætius, feraciusque renatæ urbis, geſta domi, militiæque expoſita tradidiſſe.

Illud ſane miror, tum Budæum, tum Henricum Glareanum, viros utique ſapientes, non eſſe veritos affirmare, LIVIVM *bellicoſæ Gallorum gentis res geſtas odioſe tractaſſe.* Quantum enim LIVIVS veritati ſtuduerit, vel ex eo aſſequi conjectura poſſumus, quod in deſcriptione belli Civilis, ne Auguſto quidam,

dam, à quo unice diligebatur, totque divitiis locupletatus fuerat, ac honoribus exornatus, in tantum voluerit gratificari, ut aliter rem narraret, quam factam ſciret. Audiatur hic Cremutius Cordus, ita rem enarrans apud Tacitum Annal. IV. dum in defenſione vitæ publice peroraret. T. Livius *eloquentiæ, ac fidei præclarus in primis, Cn. Pompeium tantis laudibus tulit, ut Pompeianum eum Auguſtus appellaret, neque id amicitiæ eorum offecit. Scipionem, Afranium, hunc ipſum Caſſium, hunc Brutum nuſquam latrones, & parricidas, quæ nunc vocabula imponuntur, ſæpe ut inſignes viros nominat.*

Quod autem Livius Gallorum genti infenſus fuerit, minime concedendum puto. Cum ab omnibus habitus ſit perpetuus canæ, nulloque livore ſuffuſæ fidei cultor. At nolo quemquam hic acerbius inſectari,

ſectari, dixiſſe contentus, LIVIVM illorum temporum geſta, Gentiumque mores, & id genus alia candide adeo, & ex veritatis præſcripto literis tradidiſſe, ut elogium illud jure ſibi promeruerit. VNVS LIVIVS DIGNVS EST HABITVS CVIVS DIVINO CALAMO TANTÆ VRBIS, AC POPVLI ROMANI, TOTIVS ORBIS VICTORIS RES GESTÆ CONSCRIBERENTVR.

CAP. VII.

Senectus, & Obitus.

FLoruerat inter cæteros T. LIVIVS Romæ Auguſti gratia, & ea celebritate nominis, qua nullam majorem fuiſſe tradidimus ſuo loco, cum demum honorum ſatur, annis, & ſtudiis feſſus, accenſus amore patriæ, Patavium cogitare cœpit. Romam itaque, poſt Auguſti diſceſſum è vita mœſtiſſimam

reliquit LIVIVS, plauſibus, & acclamationibus publicis receptus in patriæ ſinum, cum illi Patavini omnes ſuis effuſi ſedibus, obviam prodire geſtirent, clamantes, INGENS ILLVM ESSE PATRIÆ SVÆ DECVS, ET ORNAMENTVM, MANSVRVM IN ÆTERNITATEM OMNEM. Hic ille in oculis Civium, patrii cæli aura recreatus, placido in otio, præteritorum laborum fructu fruens, cultus ab omnibus & dilectus, aliquamdiu vixit. At cum omnes, quotquot vivimus, homines, nati ea lege ſimus, ut quotidie moriamur, mortalitatem demum explevit, imperante Tiberio Cæſare, anno ejus Imperii IV. redempti vero Orbis XX. ætatis denique glorioſiſſime tranſactæ LXXVI. Conſtat id ex Voſſio Lib. I. de Hiſtoricis Latinis. T. LIVIVS *Quarto Tiberii anno obiit, quo & Ovidius deceſſit Tomis: ut de utroque Euſebius in Chro-*

Chronicis teſtatur. Id ipſum in Scardeonio legere eſt Lib. I. Claſſe III. de priſcis Civibus Patavinis, & Memoria veteri, quam ex Prætorio Patavino noſtro adducam infra. Gaſpari vero Conrado, aſſerenti in Proſopographia ſua Melica, milliario primo.pag.98. L. (ideſt LIVIVS) obiit Anno Mundi 3993. Anno Chriſti 23, *æt.* LXXX. Sicchum Polentonum opponimus, ſic loquentem in Epiſtola ad Nicolaum Florentinum, quam edidit eruditiſſimus Pignorius in Originibus Patavinis cap. XVII. Prætereo famam, quæ LIVIVM Patavii, & natum & ſepultum ferat. Adeſt Quintilianus is Oratoriæ Inſtitutionis libro LVIVM Patavii natum ſcribit. Adeſt *Euſebius de temporibus, Hiſtoricus fide dignus*, LIVIVS *Patavii moritur*, inquit. *Adeſt Hieronymus, quem vitæ Sanctitas haud minus dignum facit. Libro enim de temporibus*, LIVIVM *Pa-*

tavii & natum, & mortuum profitetur. Creditu enim facile, mortuo Auguſto (legerim, *creditum enim facile, quod mortuo Auguſto*) *repatriaverit, ſeu gratia uberioris otii; ſeu, quod Tiberius non tanti faceret divos homines, prius Octaviani humanitate congeſtos. Commune vitium experimur, etiam filios patrum fautoribus æmulari.* Conſtat autem, obiiſſe LIVIUM Kalendis ipſis Januarii, quibus & Ovidius è vita deceſſit, qua de re pulcherrima legitur elegia Adeodati Sebæ, quam hîc, lectu digniſſimam, adſcribemus.

TITO LIVIO

Et P. Ovidio Naſoni

COENOTAPHIVM

AB ADEODATO SEBA

Veſelienſi ſcriptum.

Ecce iterum Jani nobis rediere Calendæ:
Hei mihi, quos luctus, funera quanta ferunt?
Roma TITO *quondam celebrata eſt maxima magno,*
Eſt quoque Naſonis carmine dicta ſui.
Quæ te, NASO, *tulit, quæ te,* TITE, *ſuſtulit orbi,*
Inter funeſtos eſt numeranda dies.
Non adeo infelix, quæ infames ſanguine Cannas
Lux videt, & Latio triſtia cuncta foro.

Nullum igitur munus nunc expectetis amici,
Munera temporibus ſunt minus apta malis.
Fas mihi ſit Patrum priſcos contemnere ritus,
Fas mihi conſuetas mittere jure preces.
Cernite, nunc triſti ploretur ut undique cælo,
Merſaque demiſſo terra ſub imbre natat.
Ecce Venus, pullo veſtita incedit amictu,
Dilaceranſque genas, dilanianſque comas:
Et pharetræ oblitus, luctuque immerſus acerbo,
Naſonis cantat carmina mœſtus Amor.
Ipſe ſuas Ianus damnatque, oditque Calendas,
Et ſua de Faſtis tollere feſta parat.
Flet quoque Neptunus, flet rauciſona Amphitrite,

Et patrio plorat gurgite merſa Thetys.
Pelignæ lachrymis implent rura omnia Nymphæ,
Et querulus Patavi mœnia Brenta lavat.
Tunc igitur lachrymas retinebis Roma cadentes,
Nec poteris cæli queſtibus eſſe comes?
Hei mihi, quid te olim, clemens Auguſte, coëgit
Tam ſacrum Vatis ſic violare caput?
Talia non docuit te quondam Julius ille,
Qui dedit Italiæ ſceptra ſecunda tibi.
Et te jam merito clementem dicere quiſquam,
Ingeniumque poteſt dicere mite tibi?
Quæ nunquam Auguſti potuit lenire furorem,
Crudeles potuit flectere Muſa Getas.
Namque Tomitanis exul lugetur in oris,
Naſonique parat barbara turba rogos.
Lugete, ò miſeri vates, totumque jubete
Parnaſſum alternos ingeminare ſonos,

Flentibus en aderit Phœbus, Pallaſque favebit,
Et peraget partes Numen utrumque ſuas.
Vos quoque, quos cæli digniſſima cura fatigat,
Ne rogo, ne quinta quærite luce lyram.
Illa etenim lumen cælo, terriſque negabit.
Lætaque cum charo Tartara vate colet.
At vos, ò Manes, quorum nec longa vetuſtas,
Nobile nec delet nomen avara dies.
Vos, inquam, ſolos Jani gaudere Calendis,
Vos dare lætitiæ mutua ſigna decet.
Quippe TITVM *vobis lux addidit iſta peremptum,*
Hac quoque Naſonis lux dedit arte frui.
Ergo occurriſtis Manes venientibus illis,
Tota-

Totaque in amplexus infera turba ruit.
Ennius inde pater, medium complexus utrinque,
Hic, ait, eſt Latii gloria tota ſoli.
Mox Varro, & Cicero properant, terſuſque Catullus,
Mox quoque cum Nemeſi culte Tibulle venis.
Et tu, qui dubium feciſti nomen Homeri,
Laudem cui debent rus, pecus, arma ſuam.
Quid Reges memorem priſcos, forteſque Quirites,
Quoſcumque exoriens Roma, vetuſque dedit?
Scilicet iſta TITVM *venerata eſt undique turba,*
Hannibal aſpecto ſurgit & ipſe TITO.
Vos, ò vos, Manes, æternos ducite luſus:
At nos perpetuo cura, dolorque prement.

Hanc igitur lucem luctu celebrabo quotannis,
Et vacuo injiciam thura, merumque rogo.
Hi tumulo verſus deinde inſcribentur inani:
Forſan & hos olim poſtera turba leget.

QVISQVIS ADES VACVVM NASONIS CERNE SEPVLCHRVM.
QVISQVIS ADES MAGNI CERNE SEPVLCHRA TITI.
ORPHEI QVOD PRECIBVS PLVTONIA REGNA DEDERE
HOC TITVS ET MAGNVS NASO DEDERE SIBI.

CAP.

CAP. VIII.
LIBERI
Ex Monumentis publicis.

EX duabus uxoribus T. LIVIS noſter filios duos ſuſcepit, T. LIVIUM *Priſcum*, & T. LIVIUM *Longum*, ambos paternæ diſciplinæ aſſeclas & hæredes, quorum memoriam, nec non & *Caſſiæ*, uxoris primæ, nobis ſartam, tectam, & integram conſervavit Inſcriptio marmorea vetus, quæ legitur in ædibus Annibalis Capiliſtii, Cataphractorum militum Ductoris, Sereniſſimæ Reipublicæ Venetæ nomine, è regione templi Divo Danieli ſacri.

T. LIVIVS C. F. SIBI

ET SVIS.

T. LIVIO T. F. PRISCO F.

T. LIVIO T. F. LONGO ET

CASSIÆ SEX. PRIMÆ

VXORI.

Filias

Filias idem quatuor habuiſſe dicitur, quarum ultimam, nomine *Liviam*, nupſiſſe tradidimus alibi *L. Magio*, clariſſimo viro. Mos enim antiquorum fuit, ut fœminæ nomen à familia ſortirentur. Quam ob cauſam, *Octaviam* à familia Octavia dictam accepimus, *Terentiam* à Terentia, *Liviam* à Livia, hoc ordine, ut, quæ primo loco nata eſſet vocaretur *Octavia prima*; quæ ſecundo, *ſecunda*; quæ tertio, *tertia*; quæ quarto, *quarta*, ut hæc LIVII nonoſtri filia, quæ hoc ex more *quarta* dicitur in veteri monumento, ſtatuæ Patris à Concivibus noſtris appoſito in ipſomet Prætorio publico Patavino.

V. F.

T. LIVIVS

LIVIAE T. F.

QVARTAE L.

HALYS

CONCORDIALIS

PATAVI

SIBI ET SVIS

OMNIBVS

Cap. IX.

Ossa quo tempore inventa, *qua celebritate condita.*

OSſa T. Livii in plumbea capſula apud ſacras ædes D. Juſtinæ inventa ſunt, anno ſalutis humanæ M. CCCC XIII. Dum enim tunc temporis Marinus Ludovici Barbi, Canonici noſtri frater, ad illud Cœnobium reformandum acceſſiſſet, ſibique pone Abbatis domicilium ædiculam extruere cogitaſſet, & pro fundamentis altius effoderetur, apparuit illico vetuſtiſſimum pavimentum, ex quadratis lateribus & calce omni parte compoſitum, quo leviter fracto, incluſa in eo capſa plumbea reperta eſt, longa pedes ſex, alta vero, &

& lata æque ultra pedem. LIVII mox clamatur, quod relatu Fratrum ſepultus ibi LIVIVS haberetur, & Monaci, qui meminerant ibi veterem effoſſum lapidem, cum LIVII epitaphio, unanimes corpus eſſe LIVII faterentur, quod & Polentonus affirmat in laudate epiſtola, rei totius oculatus teſtis.

Inter hæc ſumma totius civitatis lætitia divulgatur, repertum TITI LIVII corpus. Iamque ad illud Nobilitas omnis accurrerat, & ex oſſibus fragmenta diripere conabatur. Amplectebantur cuncti capſulam plaudentes. Multitudo vero populi tanta confluxerat, ut Monaci, eo concurſu perterriti, de comburendis LIVII oſſibus cogitarent, ut à gentili viro venerationem inſolitam amoverent. At Rolandus monachus, rogatus à Nobilibus, arcam, & oſſa TITI LIVII Patriæ dono dedit. Inde magno

omnium

omnium Civium conventu, ac celebri pompa totius civitatis, Nobilium ipſorum humeris in Forum maximum deportata ſunt.

Liceat mihi hoc loco Illuſtres viros recenſere, qui viciſſim humeros his oſſibus ſubmisêre. Alterum modo repertæ arcæ ligneæ caput Andreas Dandulus, Patricius Venetus, alterum Siccho Polentonus, medium ſubiére Palamedes, vulgo Palaminus, Vitalianus & Peraghinus Peraga aureati equites, Alexander de Doctoribus Jo. Franciſcus Capiliſtius, & Nicolaus Porcellinus Jurisconſulti. Sequebantnr Zacharias Triviſanus Prætor, & Leonardus Mocenicus Præfectus: mox quicumque literarum ſtudio, vel patriæ amore tenebantur, ut ante nos prodidit Polentonus, & Jacobus Cavatius Lib. v. Hiſtoriarum Cœnobii D. Juſtinæ Patavinæ, ad quorum ſcripta lectorem remittimus non inviti.

inviti. Eam ſane famam reſpiciens Theodorus Zvingerus in Methodo Apodemica Lib. III. pag. 273. hæc ad poſteros tranſmiſit. TITI LIVII *oſſa, ad D. Iuſtinæ, anno ſalutis* CIↃ CCCC. XIII. *reperta in plumbea capſula, inſigni pompa, ſuccollantibus viris nobiliſſimis, in foro judiciorum, ad Occidentalem partem repoſita fuêre, cum inſcriptione & effigie ejuſdem.* Et in additionibus ad Hiſtoricos Latinos Voſſius. *Sepulcrum* LIVII, *ut quidem Blondus, eoque ex auctore Leander refert, Patavii fuit, ubi olim Iunonis templum, at nunc Monaſterium B. Iuſtinæ, quod tenent nigri Monaci Benedictini.* At Blondus Flavius, qui à Secretis fuit Pontifici noſtro *Eugenio* I V. in ſua Italia illuſtrata non *Junonis* templum, ſed *Jovis* fuiſſe D. Juſtinæ Cœnobium hiſce verbis affirmat.

Eſt in hac Urbe D. Iuſtinæ Virginis Templum, ampliſſimæ cujus ædes mille

mille in circuitu paſſus amplexa, aquis circumluuntur : quod in vetuſtæ ædis veſtigio ædificatum fuiſſe hinc conſtat, quod effodientes ubique pulcherrima inveniunt lithoſtrata. Eodem in loco T. LIVII *ſepulchrum ætate noſtra repertum fuiſſe conſpeximus, ut credere liceat, vetuſtum Jovis templum ibi ſuiſſe, in quo ipſe* LIVIVS *in* X. *narrat ſpolia de Cleomini Lacedæmonis piratæ victoria Patavium reportata fuiſſe.* Cæterum, cum oſſa LIVII Zacharias Triviſanus Prætor in penetrali ſuo locari cuperet, Senatus habitus eſt pro Muſeo TITO LIVIO erigendo, in eoque quorundam ſententia fuit, apud Fanum Sancti Clementis, qua Forum reſpicit, publico ære Cœnotaphium illi è marmore erigendum. At Optimates quidam privata pecunia LIVIO multo nobilius monumentum pollicebantur, ſi prope ſuas ædes illius oſſa transferrentur. Ad eam

rem contendebant Ludovicus Buzacharinus vir Clariſſimus, & Henricus Scrovinius Eques. At tandem Senatui populoque Patavino publicam in LIVIVM pietatem declarare viſum eſt magis illius oſſibus ad occidentalem Prætorii parietem deportatis, & ſupra portam illius conditis, quod & illico peractum eſt, adjecta imagine, & elogio, quod hiſce verbis ad hanc uſque diem Prætorium introeuntibus ſe ſpectandum offert.

OSSA
T. LIVII PATAVINI
VNIVS OMNIVM
MORTALIVM IVDICIO
DIGNI CVIVS
INVICTO CALAMO
INVICTI P.R.
RES GESTÆ
CONSCRIBERENTVR.

Auctor

Auctor hujus Epitaphii fuit Leonardus Juſtinianus, qui tunc temporis erat civitatis Prætor, ut refert Guljelmus Ongarellus in ſua Cronica.

De ſepulchro vero & effigie Titi Livii hæc habet Pighius in Hercule Prodicio. *Aſcendunt deinde in ſublime Prætorium plumbo tectum, Palatium majus appellant, ſtatuis & picturis excellentibus ornatiſſimum, ubi monſtrantur Carolo virorum illuſtrium Patavinorum effigies, qui ſuis virtutibus immortalem famam nacti, urbem illam vel nativitate, vel morte ſua decorarunt. Et ne longus ſim in enumerandis ſingulis, quorum imagines Principi tum oſtendebantur, ut* T. Livii, *Romanæ Hiſtoriæ Principis, cujus etiam oſſa perhonorifice ibidem marmoreo in ſepulcro condita eſſe affirmant, &c.*

CAP. X.

HONORES

Obitum conſecuti, ejuſdemque memoriæ poſita monumenta.

SCio Monumenta, T. LIVIO poſita, collecta à multis, ne tanti Viri memoria ullis unquam ſeculis interiret. Congeſſit illa Scardeonius in volumen ſuum; idemque pari genio, feliciori calamo, præſtitit Franciſcus Swertius in Deliciis Orbis. Verum enimvero, ut hic eorum multa præteriit, ſic apud illum quæ extant, confuſe adeo in vaſtam illam memoriarum molem ingeſta ſunt, ut in quodam Chao jacere miſerrime videantur. Noſtrum igitur fuerit, id præſtare, ut eadem, & ſi quæ ſunt alia, lucem habeant meliorem, disjectisque nubibus clarius micent. Præclarum & illuſtre T. LIVII Monumentum illud

illud eſt in primis, quod in interiori occidentali parte Prætorii noſtri ſæpe ac ſæpius legimus, non ſine ſenſu aliquo voluptatis. Liquet autem ex eo, ſapientiſſimum Alphonſum, Aragoniæ Regem, annò cIↄ. cccc. li. per Legatos ſuos os brachii T. Livii, quod præclara illa Commentaria conſcripſerit, à Republica Patavina impetraſſe, ut Neapolim, honoris gratia, deferetur. Verba denique ſic illius habent.

INCLITO ALPHONSO.

ARAGONVM REGI STVDIORVM FAVTORI REIPVBLICÆ VENETÆ FOEDERATO ANTONIO PANORMITA POETA LEGATO SVÔ ORANTE ET MATTHAEO VICTVRIO HVIVS VRBIS PRÆTORE CONSTANTISSIMO INTERCEDENTE EX HISTORIARVM PARENTIS T. LIVII OSSIBVS QVÆ HOC TVMVLO CONDVNTVR BRACHIVM PATAVINI CIVES IN MVNVS CONCESSERE ANNO CHRISTI M CCCCLI.

XIIII. KAL. SEPTEMBRIS.

Ex-

Excepit os illud, Neapolim adſportatum, ſummo cum honore Regius literarum pater; at, dum illi Muſeum proprium erigere cogitat, vita exceſſit. Manſit ob id penes Panormitam, inde devenit in Pontani, Regni illius à Secretis, manus, à quo demum locatum eſt in urnula & inſcriptione hujuſcemodi decoratum.

T. LIVII

HISTORICI BRACHIVM

QVOD OLIM ANTONIVS PANORMITA

A PATAVINIS IMPETRAVERAT

IO. IOVIANVS PONTANVS

MVLTOS POST ANNOS CONDIDIT.

At ea quoque memoria periit, Pignorio teſte ſuis in Originibus Patavinis, ex epiſtola quam Io. Vincentius à Porta ſcripſit D. Peireſchio, Senatori Regis Galliæ, anno CIↃ. IↃC. II.

Anno vero CIↃ. IↃ. XLVIII. Oſſa eadem translata fuere in eminentiorem locum ejuſdem occidentalis partis Prætorii noſtri, ubi nunc ſpectatur T. LIVII Mauſoleum, nobilitatum tabellis æneis, inſcriptionibus, & vetuſtiſſima ipſius imagine marmorea, quam ab Alexandro Baſſiano, antiquitatis præclariſſimo cultore, inventam Civitas dono accepit. Sub illa imagine marmor id aſpicitur, quod olim effoſſum fuerat in D. Iuſtinæ Templo, ibique loci, ubi oſſa ipſa poſtmodum reperta ſunt, V. F. T. LIVIVS, &c. nempe à nobis alibi eſt productum. Dexteram Muſei partem obtinet *Æternitatis* ſtatua: lævam *Minervæ*. Sub Æternitatis pedibus

dibus *Tybris* excurrit, ſub Minervæ *Medoacus*, & hos inter amnes,in meditullio Muſei, ſpectatur lupa, Romulum & Remum ſic ablactans.

. Legitur demum ſub his omnibus in ænea tabula tale hexaſtichon Lazari Bonamici, præclariſſimi Vatis.

Oſſa, tuumque caput cives tibi, maxime LIVI,
Prompto animo hic omnes compoſuere tui.
Tu famam æternam Romæ, Patriæque dediſti:
Huic oriens, illi fortia facta canens.
At tibi dat Patria hæc, & ſi majora liceret,
Hoc totus ſtares aureus ipſe loco.

Ubi notandum quartum carmen ab auctore monumentorum Italiæ, & Georgio Merula ſic produci.

Hinc mens, illi fortia facta canens,

Quam lectionem neque Bonamici

 Hexa-

Hexaſtichon admittit, neque ſententia, neque carmen ipſum.

Subjicitur ei tandem annus, quo Livivs obiit, ab Euſebio petitus, his notis.

T. LIVIVS
QVARTO IMPERII
TIBERII CAESARIS
ANNO VITA EXCESSIT
AETATIS VERO SVAE LXXVI.

Extat & altera ejuſdem Hiſtorici memoria, celebris admodum & illuſtris, ſupra aliam portam, Prætorii dicti, ſub alia magna ſtatua lapidea, habitu tenentis librum apertum, manu ad os adjecta, hac gnome. *Parvus ignis magnum ſæpe ſuſcitat incendium.*

T. LIVIVS PATAVINVS.

HISTORICORVM LATINI NOMINIS FACILE PRINCEPS CVIVS LACTEAM ELOQVENTIAM AETAS ILLA QVAE VIRTVTE PARITER AC ERVDITIONE FLOREBAT ADEO ADMIRATA EST VT MVLTI ROMAM NON VT VRBEM RERVM PVLCHERRIMARVM AVT VRBIS ET ORBIS DOMINVM OCTAVIANVM SED VT HVNC VIRVM INVISERENT AVDIRENTQVE A GADIBVS PROFECTI SVNT. HIC RES OMNES QVAS POPVLVS ROMANVS PACE BELLOQVE GESSIT QVATTVORDECIM DECADIBVS MIRA STILI FELICITATE COMPLEXVS SIBI AC PATRIAE GLORIAM PEPERIT SEMPITERNAM.

Cernitur & hic vetuſtiſſimus lapis in ædibus Alexandri Baſſiani.

T. LIVIVS

T. L.

OPTATVS AN. XV.

Et hæc Inſcriptio in Zabarellorum aula ad D. Laurentii ſub ejuſdem effigie picta, auctore Ioanne Cavacio Patavino.

T. LIVIVS C. F.

Natus ante bellum civile Cæſaris & Pompei, Quintiliano teſte, in hiſtoria nemini ſecundus. Cornelius Tacitus, eloquentiæ, ac fidei primas ei attribuit. Authore Seneca docuit Saluſtium ſumpta ex Thucydide depravaſſe: In ultimis terris quanta hujus viri fama fuerit, D. Hieronymus ex Plinio oſtendit. Ipſo hortante Claudius Imperatar adoleſcens ſcripſit hiſtoriam. Amicitiæ Auguſti, licet Pompejanus, non offecit, militia, civiumque concordia inſignis, & auctus filia L. Magio Oratori Romano nupta. Epitaphium ſibi, & ſuis omnibus Patavii V. F. ubi exceſſit anno IV. *Imperii Tiberii Cæſaris, ætatis* LXXVI. *Quod & propria effigies una cum ſuis reliquiis munere patriæ in magno palatio extat.*

Hæc ſervat adhuc Patavina civitas civis ſui doctiſſimi monumenta. Adhæc vulgus, domum Alexandri Baſſiani, marmoribus, ſtatuis, & inſcriptionibus ubique refertam, domum LIVII nuncupat, cujus ergo magnis advenarum concurſibus celebratur. Scraderus etiam, Patavii in *domo Livia* ſe vidiſſe prodidit effigiem T. LIVII, quam ita deſcripſit. *Caput* T. LIVII *ſine barba, collapſis genis, facie rotunda, lineis auriculis longis, naſo acuminato.* Pari errore decepti Tituli accolæ, ſomniaruntLIVIUM inde ortum duxiſſe ſuum, domumque illius videndam exhibent, & facti memoriam iſtam.

TITVS LIVIVS
PATAVINVS
NATVS IN TITVLO
ET TITVLI SPLENDOR
ALOVISIVS A TVRRE
BVCCINELLVS VICARIVS
FIERI FECIT
M D LXXXXIX.

Imago noſtra ex illa Baſſiani delineata eſt, quæ repræſentat illam in noſtro Prætorio ad amuſſim. Cæterum, quod innuit Pignorius eam, quæ in Prætorio viſitur, non T. Livii effigiem eſſe; ſed *Lentuli Marcellini*, aut *Claudii Marcelli*, placere nequaquam poteſt; quippe prorſus illi diſſimilis *Marcellini* effigies, quam idcirco ſpectandam damus ex numiſmate, quod illius eſſe teſtati ſunt Gabriel Symeon in Dialogis, & Vrſinus in Familiis Romanorum.

Facies imberbes virorum ita ſimiles ſunt, ut interdum una pro altera in ſtatuis capiatur. At cum certo certius perſpectum, & cognitum habeamus, ab Alexandro Baſſiano, antiquitatis ſtudioſiſſimo, monumentum hoc pretioſiſſimum patriæ dono datum, an non is, ſi Monumentum illud alterius fuiſſe compeřiſſet, quam LIVII, dum eo patriam ſuam decorare nititur; amantiſſimus civis, eandem in fraudem induxiſſet? Neque vero *Caligula, infenſus* T. LIVII *nomini Imperator, illius imagines* (Tranquilli verba ſunt in ejus Cæſaris vita) *abolevit, ſed paullum abfuit; quin ſtatuas & ſcripta* T. LIVII *ab omnibus bibliothecis amoveret.* Quod ſi illas abolere juſſiſſet, nequaquam Probus Hiſtoricus Tranquillus, qui Trajani, & Hadriani PP. Im. ætate vixit, & extra metum omnem Caligulæ hiſtoriam ſcripſit, dixiſſet, *paul-*

lum abfuit, quin ſtatuas & ſcripta T. LIVII *ab omnibus bibliothecis amoveret*; ſed T. LIVII *imagines, Caligula Imperatore jubente, una cum ſcriptis ejus abolet*æ *ſunt.*

Credendum vero eſt, T. LIVII imagines non ſecus, ac illas Cæſarum, in honore ac pretio tum fuiſſe, ob exiſtimationem ſummam, quam illi ſcripta ſua conciliarant ſingularia propemodum, & divina: indeque factum, ut una illarum in manus Baſſiani devenerit, qua patriam ſuam eximii loco muneris exornavit. Hanc nos uti veram T. LIVII imaginem abſque ullo dubio veneramur. Nolumus enim antiquitatem illius in dubium revocare.

At enim imaginem Patavini LIVII conata fuerit antiquitas abolere, ea re quidem certe minus ideo nobis dolendum eſt, quod redivivum illum intueamur in altero Patavino

Cive longe clariſſimo, ANTONIO QVÆRENGO, cujus ſcriptis, quamdiu Latinæ, Etruſcæque florebunt literæ, *ſemper honos, nomenque ſuum, laudeſque manebunt.*

Hic enim ſeculi noſtri LIVIVS jure omnium ore colitur, ſalutatur; cum nullus eo propius LIVII ſtylum attingat, ſive locutionem ejus gravem & candidam, ſive rerum geſtarum narrationem, ſive locorum deſcriptiones ſpectes. Novit id ingeniorum acerrimus æſtimator Perronius, S.R.E. Cardinalis, qui, cum Henrico IV. Magno præſtantiam illius ſuis ex meritis adumbraſſet, in cauſa fuit, ut ab eo Lutetiam Pariſiorum, magnis propoſitis præmiis, fuerit evocatus, quo ſua egregia, regiaque facinora literis conſignaret.

Novit & Ranutius Farneſius, magni æque animi, ac ingenii Princeps, qui unum illum Parmam accerſiit,

ut is ſibi pro dignitate ſcriberet res in Belgio, & alibi ab Alexandro patre, & Imperatore fortiſſimo geſtas, quod egregie re ipſa præſtitit, ſecutus tanti Principis judicium, immo & feliciter aſſecutus. Æmulatur ille ſcilicet eâ in uberrima ſegete pulcherrimarum rerum Livium concivem ſuum, eundemque nobis graphice repræſentat. Extat ejus porro divinæ ſcriptionis, nondum typis editæ in commentario breviſſimo, exemplar unum, quod vidi penes virum clariſſimum fratris ejus filium, Flavium Quærengum, Cathedralis Eccleſiæ Patavinæ Canonicum, cujus dignitatis perſonam æque in illa digne ſuſtinet, ac Philoſophiæ Moralis interpretis in publicis Patavinis ſcholis. Alterum apud Hiſpaniarum Regem. Tertium in bibliotheca Farneſiorum Ducum. Quartum in Muſeo tuo Illuſtriſſime, ac Excellentiſſime Moline,

LINE, qui præ cæteris ingenium viri tanti facis, hoc titulo.

ANTONII QVÆRENGI

De rebus geſtis Alexandri Farneſii Parmæ & Plac. Ducis Hiſtoria.

Et initio tali. ALEXANDRO *Farneſio primæ rudimentum militiæ victi maritimo prælio Turcæ ad Naupactum fuêre.*

Talique fine. *Hic ſecundus Farneſii in Galliam tranſitus fuit, ſed & tertium, ut regiis comitiis intereſſet, quamquam ſupremo morbo implicitus; apparabat, cum militaris diſciplinæ, ac virtutum omnium præclaris laudibus invidiam jam ſupergreſſo, inimicum felicitati Belgicæ fatum manus injecit.*

Auxit itaque Scriptor hic nobilis adeo præſtanti divini ſui ingenii monumento patriæ ſuæ decus, ut LIVIVS Hiſtoriâ Romanarum rerum: auxit

auxit & ornamenta domus, non hoc uno nomine toti terrarum orbi notus, ſed & Theologiæ, Philoſophiæ, Jurisprudentiæ, Poëſis, & amœniorum quorumque ſtudiorum cultu, quibus veluti radiis, Solis inſtar, longe lateque conſpicuus, cum Aulæ Farneſianæ micuiſſet ſatis, Romam illuſtrare cœpit, ibique ſummis continenter Pontificibus illius, ut in Univerſi Centro, novum exemplo ſuo TICHONIS Syſtema confirmavit, ſibi ſemper æqualis undique, vitæq; ſemper integerrimæ & eruditionis, ac doctrinæ ſanæ & ſolidæ jubar undequaque cum amore pariter & admiratione diffundens. Sed hæc aliàs pluribus in Elogiis noſtris. Satis enim hic habeo demonſtraſſe leviter, in ANTONIVM QVÆRENGVM commigraſſe LIVIVM, ut eo nunc ſoſpite, magni illius luminis, extincti dudum, Stylum & imaginem habeamus, cujus nos aſpectu æternum paſci Cælites patiantur.

CAP. XI.

ELOGIORVM RELIQVIÆ

coronidis loco.

CLaudent T. LIVII vitam ejus Encomiaſtæ, hactenus non allati, ducetque Paterculus familiam reliquorum. Ejus enim iſta ſunt Libro II. *Pene ſtulta eſt inhærentium oculis ingeniorum enumeratio: inter quæ maxime noſtri ævi eminent, princeps carminum Virgilius, Rabiriuſque, & conſecutus Salluſtium* LIVIVS, *Tibullusque, & Naſo perfectiſſime in forma operis ſui. nam vivorum, ut magna admiratio, ita cenſura difficilis eſt.*

Philippus Cominæus putavit LIVIUM, *Latinorum Polybium, omnibus Senatoribus, ac Gubernatoribus rerumpublicarum perlegendum.*

Iſaacus Caſaubonus ad eundem tran-

tranſtulit illud Senecæ Rhetoris de Oratorum Principe encomium: *Populum Romanum hujus unius ingenium par imperio ſuo habuiſſe.*

Georgius Corvinus,& Sigiſmundus Feirabentus, Bibliopolæ Francofurtenſes, in Præfatione operum ejus, à ſe editorum A. M. D. LXIV. LIVIUM *Hiſtoricorum aliorum omnium Principem, & rerum Romanarum divinum explicatorem vocant.*

Iidem in alia Nuncupatoria editionis alterius in 8. ita de illo ſcribunt. *Nam, quod ad auctorem attinet, talis eſt, ut vivus lacteo eloquentiæ fonte nobiles, quos Roma ad ſui contemplationem trahere non potuit, nominis ſui fama, ut Hieronymus ad Paulinum refert, de ultimis Hiſpaniæ, Galliarumque finibus pertraxerit, & moriens ob eorum, quæ deſcribit, magnitudinem, varietatem, præſtantiam, utilitatem, ac jucunditatem, dignus ſit habitus, qui ad Romanæ Hiſtoriæ cogni-*

cognitionem, prudentiamque civilem cum eloquentia comparandam præ cæteris in manibus omnium teneretur.

Philippus Beroaldus in oratione habita in enarratione ejuſdem, ac Silii Italici, præter ea, quæ ſupra produximus ex eodem, hæc alia adducit.

Eodem animo LIVIVS *bella ſcriptitavit, quo Romani geſſerunt, eodem ingenii fulmine ſtylum exercuit, quo Romani populum arma tractant, eadem vigilantia incubuit chartis qua Romani milites diſciplinæ militari incubuerunt. Et medius fidius videtur populi Romani, vel ob hoc unum tam memoranda facinora gerere voluiſſe, ut illa tam à luculento Scriptore deſcriberentur, qui res haud dubie luculentas verbis luculentis æquavit; quem quotieſcumque in manus ſumo, non legere videor bella, ſed tractare, &, ut inquit Hieronymus de Paulo, non audire verba, ſed tonitrua. In Livianis voluminibus vide-*

re

re videor Imperatores concionabundos, militesque ſuos exhortantes ad prælia alacri animo capeſſenda, Senatum de rebus dubiis conſultantem, hoſtes hinc formidoloſos trepidare, Romanos hinc furibundos invadere. Denique apud LIVIUM *omnis rei militaris diſciplina continetur, omnia ſtratagemata, omnes calliditates Imperatoriæ demonſtrantur. Leges Senatus, Populiq; decreta, omnes denique artes, quibus domi, forisque vivitur, conſpiciuntur. Sed, proh dolor! quantam jacturam paſſi ſunt omnes literarum ſtudioſi ex centum decem voluminibus* LIVIANIS *deperditis? qui omnia, quæ unquam Romani per ſeptingentos annos geſſerunt præclara facinora, veluti in unum redacta corpus, noſcere potuiſſent. Quanto diſpendio aſſectus eſt Pop. Rom. cujus tot, ac tantarum rerum geſtarum memoria, cum libris* LIVII *pariter interiit. Quantum veræ famæ detrimentum Illuſtriſſ. Imperatores ſubierunt, quorum nomina fuiſſent ſempiterna,*

terna, & geſta memorarentur, ſi LIVIANA *volumina non intercidiſſent. Quod ſi defunctis ullus eſt ſenſus, profecto* LIVIANOS *manes ingemiſcere credendum eſt, tot labores incaſſum ſibi fuiſſe ſuſceptos, tot nequicquam vigilatas noctes, tot fruſtra conſcripta volumina, quæ ſi extarent omnia, nihil præterea foret nobis deſiderandum. Haberemus, in quo otium, in quo tempus bene collocare poſſemus, & tamen nobis, utpote ſomniculoſis, vix ætas ſuppeteret ad legendum, quæ illi, divina quadam benignitate prædito, ſuppeditavit ad ſcribendum, qui etiam Dialogos (ut inquit Seneca) Philoſophorum more conſcripſit.*

Pertinent huc etiam illa Franciſci Petrarchæ de otio & ſolitudine quorundam virorum Cap. III. Tract. II. *Quædam enim ætas illuſtrium apud nos ingeniorum fertilior fuit. Marcum Varronem, Marcum Ciceronem, Salluſtium, &* LIVIVM, *innumerabileſque alios uno tempore ſuis licet vivendi*

vivendi gradibus diſtantes habuit qui ſe invicem viderint, vel videre potuerint.

Et Cap. VIII. ubi de ſtudio T. LIVII ex profeſſo. *Atque ut mœnia Vrbis egreſſi non ſtatim ex Italia fugiamus: quo ſtudio putandus eſt arſiſſe* T. LIVIUS *Patavinus, qui omnem Romanam Hiſtoriam ab Vrbe condita ad Cæſarem Auguſtum, cujus ipſe claruit temporibus, centum quadraginta duobus voluminibus ſcripſit. Opus ipſa mole mirabile, ſtupendumque, præſertim, quia in eo nihil raptim & tumultuario, ut ajunt, ſtylo, quod quidam ſolent, qui omne verbum labiis oblatum ſcriptis mandant, ſed tanta majeſtate ſententiarum, tantaque verborum modeſtia complevit omnia, ut ab arte eloquentiæ non multum abeſſe videantur. Sed heu quantam ætatis noſtræ maculam! Hujus tam ingentis, tamque egregii operis vix portio ſubeſt exigua quidem. Cum in decades, vel ab ipſo conditore,*

ditore, vel quod magis reor à faſtidioſis poſtmodum lectoribus ſectum foret, ex quatuordecim, non niſi tres decades ſuperſunt, prima ſcilicet, tertia, & quarta, ſecundam quidem ipſe ego, hortante quondam ſacræ memoriæ Roberto Siciliæ Rege, ſumma, ſed hactenus inefficaci diligentia quæſivi. Atque utinam falſus vaticinator inveniar. Cito enim, niſi mores hominum mutentur, de hoc eventurum vereor, quod olim propoſuerat Cajus Caligula, nequiſſimus tyrannorum, de quo eſt apud Suetonium Tranquillum, quod T. LIVII *Hiſtoriam, & Virgilii Poëtæ libros, & imagines parum abſuit, quin ab omnibus bibliothecis amoveret: utque ingenio viri hujus clariſſimo nubem oblivionis, quam non attulit imperioſa crudelitas, auferat ſenſim injurioſa ſegnities.*

Gaſpar Cunradus Sil. in ſua Proſopographia Melica, millenario primo pag. 98. Titulo

T. LIVIVS HISTORIOGRAPHVS.

Optimus Hiſtoriæ Romanæ LIVIVS *auctor.*
O plene hoc magnum nunc ſupereſſet opus.

ANTONIVS LVSCVS
in carmine ad Ioannem de Nogarolis.

LIVIVS *è manibus nunquam cadat, ille docebit,*
Auſpiciis quibus orta prius, quo Principe, quantis
Conſiliis firmata fuit res publica, Regum
Diverſos mores, majeſtatemque Senatus,
Et cauſas bellorum omnes, & cum quibus acta:
Quo fato, quo conſilio, quo jure per omnes
Crevit in imperium virtus Romana labores,

Illa

Illa ſevera vetus quæ diſciplina Quiritum
In caſtris, quæ norma domi, quo more, quibuſve
Legibus Italiam primo, poſt fortior urbes
Roma peregrinas fracta Carthagine tandem
Strinxerit.

T. LIVII

EPITAPHIVM
E BERNARDI GEORGII

Prætoris Patavini carminibus.

LIVIVS *extinctus jacet hic, quem fama ſuperſtes*
Incolumem ſervat, tum ſupereſſe facit.
Quem labor, & Studium, phraſis quoque lactea, priſcas
Scribentem hiſtorias ſydera ad uſque vehit,

Multum igitur debes Patavis, Roma inclyta, nam te
LIVIVS *exaltat, dum tua geſta refert.*
Adriacam donec præterfluet Albula molem
Tantiſper, LIVI *fama ſuperſtes erit.*

Balthaſſar Bonifacius de Scriptoribus Romanæ Hiſtoriæ.

T. LIVIVS *Patavinus lac Muſarum, mare tranquillum, anima eloquentiæ, eorum, qui nunc ſuperſunt Scriptorum Romanæ Hiſtoriæ longe Princeps, lactea quadam ubertate dictionis divinitus facundus, amans virtutum, oſor vitiorum, rectus judicii rerum togæ, rerum ſagi, & ſi non uſu, neque experientia, egregie tamen peritus, ab urbe condita ad Divi Auguſti ævum centum & quadraginta libris divinas illas lucubrationes perduxit, quarum tamen longe maximam partem, ingenti rei literariæ jactura deperditam, nunquam fortaſse inventam deſideramus, nec tanti*

ope-

operis reliquos habeamus, niſi quinque, & triginta libros. *Et* alia è numero VI.

Angelus Portinarius in Felicitate Patavina, italico idiomate conſcripta, vitam LIVII tetigit Lib. VII. cap. III.

Ioannes Velcurionis in Annotationibus in ipſummet T. LIVIVM hæc ſcripſit.

Cæterum de vita LIVII *plura hic dicere non attinet, qui procul dubio omnium Hiſtoricorum Latinorum Princeps judicari debet: quia res omnes à Populo Romano pace, belloque amplius ſeptingentis ſexaginta ab Urbe condita geſtas, copioſo ſimul, & fluenti, invictoque ſtylo perſcripſit. Romæ habitus in maximo pretio & celebritate, ſub Octavio Cæſare Auguſto, apud quem in magna fuit gratia, tametſi eum Cæſar Pompeianum vocare ſoleret, quia liberius civilia bella Cæſarum deſcripſerat.*

Cœlius Rhodiginus Lectionum antiquarum Lib. xxv. cap. III.

Et amplitudo illa Patavini Hiſtorici lactea & redundans, itaque legentem ſæpe afficiens, ut ſtupore quodam adobruat pene, alere longe pinguius ingenia mihi videtur, adeo, ut ſicuti in pictores ille ait, qui neſcirent manum de tabula, oculos à lectione revellere nequeas. Ita dicendo non adumbrantur modo omnia, ſed & exprimuntur graphice. Ubertas illa prædulcis, & auſtera tamen, nec decocta, nitida, ſine labore (ut de Theophraſto Seneca ſcribit) efflore-ſcens quoque, nec affuſa modo nectare, ſed quodam Circes (quam Deam intelligi voluit literarum Princeps Homerus) delibuta veneficio eſt. Abire cupis, retinent blandis amoribus inenarrabilis facundiæ vaſtitas, quæ tamem vaſta non eſt, ſed compta honeſtius, culta pretioſius, expolita divinitus, nuſquam fucus puerilis, aut pigmenta inania, nuſquam vibratior cincinnus. Non ades, provocat

cat prægustata amœnitas : Sirenum cantibus longe potentius, quas ſurdus demum remex pertranſiſſe narratur ! iſtam odore modo perceptam, nec cæcus quidem neglexiſſe poſſit. Iam quid de eruditione dicam ? Et alia præclara multa.

Blondus quoque Flavius in ſua Italia, loquens de civitate Patavina, LIVII mentionem facit, ſicut & Coſmographi reliqui, tradentes hoc unum Patavinæ civitatis monumentum præclariſſimum extitiſſe. Sic Zacharias Lilius in ſuo Orbis Breviario in Venetis, de Patavio meminit LIVII cum honore. Sic Marcus Guatius in ſua Cronica præclare ſentit, & loquitur de LIVIO noſtro, ſicut & Hiſtorici omnes, qui poſt illum eorum geſta temporum edidêre.

LECTORI.

Q*Væ ſequuntur Sertorii Vrſati ſunt*, *ex* monumentis *ipſius* Patavinis *deſumpta*, *quæ cum maxime faciant ad interpretationem inſcriptionis monumenti T. Livii, quod nos hic ſupra pag.* 74. *delineatum exhibuimus, non incongruum nobis viſum eſt ea hîc adjicere, quamvis plurima ex his jam tetigerit Tomaſinus.*

EPI-

EPITAPHII T. LIVII,
in occidentali Prætorii Patavini parte erecti, interpretatio.

LIVIUS] Liviam gentem in numero plebeiarum reponit Panvinius: Conſules tamen habuit, & quidem clariſſimos, Salinatorem, Dentrem, Druſum, Libonem cognominatos, Patavioque ſummum conciliavit ſplendorem, quod Livium noſtrum ediderit. De cujus patria & natalibus nihil referam; cum & à propoſito inſtituto recedat, & clariſſimorum virorum innumera ſuppeditent teſtimonia, qui eum Patavinum, genere clarum, hiſtoriæque parentem declarant: inter quos de ejus gloria hoc unum Plinii * ad Nepotem plurimorum loco ſufficiat. *Numquamne legiſti Gaditanum quendam, Titi Livii nomine gloriaque commotum, ad*

* *Lib. 2 Epiſt. 3.*

viſendum eum ab ultimo terrarum orbe veniſſe, ſtatimque, ut viderat, abiiſſe? Vixit Romæ uſque ad Auguſti deceſſum, cui ſumme gratus erat. Poſt ejus vero mortem honoribus annisque defeſſus, in patriam reverſus, publicis à Patavinis receptus fuit acclamationibus *: ubi Tiberio Cæſare Auguſto III. & Germanico Cæſare II. Conſulibus, anno Urbis conditæ DCCLXXI. à partu Virginis XIX. Imperii Tiberii quarto, ſuæque ætatis LXXVI. è vita exceſſit. Corpus ejus haud procul à Concordiæ templo conditum fuiſſe, & ſaxum iſtud, & ejus oſſa ibi eruta abunde confirmant. Id cum Jacobus Cavacius, Congregationis Divæ Juſtinæ Cœnobita †, ejuſque monaſterii Hiſtoricus, fide & ſolertia eximius, fuſe, ac ſine fuco, è tabulario depromat, ipſius verba heic apponere

* *Tanvin. Faſt. lib. 2.* † *Hiſt. Cænob. D. Juſt. lib. 5. fol. 218.*

ponere opportunum exiſtimavi.

Sed nos in urbem revocat T. Livius, Romanæ hiſtoriæ parens, & Patavinorum decus, cujus ſepulcrum in noſtro cœnobio repertum eſt, pone Abbatis ædes, ubi nunc valetudinarium eſt. Ante annos quinquaginta effoſſus fuerat antiquus lapis cum epitaphio.

V. F.

T. L I V I V S

L I V I AE T. F.

Q V A R T AE L.

H A L Y S

C O N C O R D I A L I S

P A T A V I

S I B I E T S V I S

O M N I B V S

Hunc Patres in veſtibulum templi tranſtulerant, atque Livii imaginem appinxerant, quam ſitu exoletam Andreas Abbas nuper novaverat. Marinus Ludovici frater, cum ſæpe ad eum diverteret, & aliquod negotium inferret diſciplinæ Monachorum, ſtatuit pone Abbatis domicilium ſibi ædiculam extruere. Hic dum pro fundamentis altius effoditur, apparuit vetuſtiſſimum pavimentum ex quadratis lateribus affabre extructum. Eo diruto reperta eſt arca plumbea ſexpedalis, qua hominis oſſa continebantur. Accurrere ex Monachis aliquot, qui meminerant, vel acceperant à majoribus effoſſum ibi veterem lapidem cum Livii epitaphio. Inde conſtans omnium opinio fuit, id eſſe Livii corpus. Rolandus Monachus de his actutum admonuit Xiconem Polentonum, egregium & eruditum civem; qui cum univerſa luſtraſſet, in Prætorium rediens, celebriorem apud cives de Livii corpore opinionem fecit, mox eo præ-

præſtantiores aliquot ſecum traxit. Quidam prævenerant, & ex oſſibus fragmenta diripiebant. Id quaſi ad æmulationem reliquiarum Sanctorum Dei impie factum, movit Vicarium Abbatis, ut de comburendis Livii oſſibus cogitaret. Cœperat jam malleo craneum diffringere, cum negotiis quibuſdam gravioribus è Cœnobio evocatur. Vix abſceſſerat, cum Rolandus rogatus à nobilium virorum turba quæ confluxerat, arcam, & oſſa T. Livii patriæ dono dedit: Proceres ac ſi viventem Livium amplecterentur, plumbeum tumulum extulere. Libet illuſtres viros recenſere, qui humeros ſubmiſerunt. Alterum arcæ caput extulit Andreas Dandulus, Patricius Venetus, alterum Polentonus, medium ſubiere Palamedes (Palaminus vulgo) Vitalianus, & Peraghinus Peraga aurati Equites, Alexander de Doctoribus, Io. Franciſcus Capiliſteus, & Nicolaus Porcellinus Iuriſconſulti. Sequebantur feralem pom-

pam Zacharias Triviſanus Prætor, & Leonardus Mocenicus Præfectus, mox quicumque litterarum ſtudio, vel patriæ charitate tenebatur. Funus delatum eſt per frequentiora urbis loca in Prætoris regiam, donec publico decreto ſtatueretur, qui optimi civis memoriæ ſatis proſpici poſſet. Quorundam ſententia fuit, ut apud Fanum Sancti Clementis, qua forum reſpicit, publico ære Cænotaphium T. Livii è marmore excitaretur. Quidam optimates privata pecunia Livio multo nobilius monumentum pollicebantur, ſi prope eorum ædes liceret ipſius Livii oſſa transferre. Duo potiſſimum ad eam rem contendebant, Ludovicus Buzzacarinus eruditus ac dives admodum, & Henricus Scrovinius Eques. Attamen publicæ in Livium pietati decere viſum eſt, ipſius oſſa in auguſtiſſimam aulam Prætorii referre, & antiquum lapidem cum Epitaphio adjicere. Hæc Cavacius. Uberius totam hiſtoriam complures alii

alii hoc loco perſequuntur; quos lector inſpicere poteſt.

Ad publicæ voluntatis decretum loco ſelecto, oſſa Livii occidentem verſus in Prætorii pariete ſupra oſtium, qua nunc Sanitatis officium, ut vocant, aditur, locata fuere: eaque ſub rudi ſimulacro, & ab ejus effigie omnino diſſimili, hoc epitaphio, à Leonardo Juſtiniano Patavii, tunc Prætore addito, condecorata fuere.

OSSA
T. LIVII PATAVINI
VNIVS OMNIVM
MORTALIVM IVDICIO
DIGNI CVIVS
PROPE INVICTO CALAMO
INVICTI P.R.
RES GESTAE
CONSCRIBERENTVR.

Anno M CDLI. eximium quodpiam Livii monumentum expetens Alphonſus Aragonum Rex, per Antonium Bevatellum Panormitanum, Legatum ſuum, poëtam inſignem, à Patavinis brachii os impetravit. Eodem tempore Livii maxilla, æneo orbe clauſa, fornici Archivi Civitatis noſtræ appenſa fuit; ubi & hodie ſpectatur. Supra oſtium vero, ubi oſſa repoſita fuerunt, illa parte, qua Palatium reſpicit, tale poſitum fuit monumentum.

INCLITO ALPHONSO.

ARAGONVM REGI STVDIORVM FAVTORI REIPVBLICAE VENETAE FOEDERATO ANTONIO PANORMITA POETA LEGATO SVO ORANTE ET MATTHAEO VICTVRIO HVIVS VRBIS PRAETORE CONSTANTISSIMO INTERCEDENTE EX HISTORIARVM PARENTIS T. LIVII OSSIBVS QVÆ HOC TVMVLO CONDVNTVR BRACHIVM PATAVINI CIVES IN MVNVS CONCESSERE ANNO CHRISTI M CCCCLI.

XIIII. KAL. SEPTEMBRIS.

Regis

Regis autem deſiderium mors antevertit; Brachium namque iſtud à Panormitano vix Neapolim delatum eſt, cum Alphonſus fatis conceſſit. Illud itaque Panormita religioſe cuſtodivit, ac in deliciis habuit dum vixit. Eo mortalibus erepto, cum Jo. Jovianus Pontanus publici muneris, quo fungebatur, à ſecretis Regni ſucceſſor ipſum quoque brachium obtinuiſſet, exiguo id tumulo, extra delubrum à ſe erectum, ſub tali inſcriptione condidit. *

T. LIVII
HISTORICI BRACHIVM
QVOD OLIM ANTONIVS PANORMITA
A PATAVINIS IMPETRAVERAT
IO. IOVIANVS PONTANVS
MVLTOS POST ANNOS CONDIDIT.

* *Tignor. in Origin. Pat. cap.* 17.

Mo-

Monumentum vero Livii, quod in D. Juſtinæ æde conſervabatur, anno M D XLVII. in Prætorium una cum ipſius oſſibus fuit tranſlatum; ubi noſtra ætate conſpicitur. Apici ejus additus fuit vultus è marmore, qui penes Alexandrum Baſſanum Patavinum ſervabatur. Ænea utrinque acceſſerunt ſimulacra; è parte dextra Æternitatis, è ſiniſtra Minervæ; ſub primo Tiberis, ſub altero Medoacus excurrit: inter utrumque fluvium Lupa Romulo & Remo ubera præbet. Subjectam his ſimulacris tabulam æneam Lazarus Bonamicus Baſſanenſis, vir doctiſſimus, politiorum literarum in Gymnaſio tunc Profeſſor celeber, hoc epigrammate decoravit.

Oſſa, tuumque caput cives tibi, maxime LIVI,
Prompto animo hic omnes compoſuere tui.

Tu

Tu famam æternam Romæ, patriæque dediſti:
Huic oriens, illi fortia facta canens.
At tibi dat patria hæc, & ſi majora liceret,
Hoc totus ſtares aureus ipſe loco.

Inſcriptionem porro idem ſubdit.

T. LIVIVS
QVARTO IMPERII
TIBERII CAESARIS
ANNO VITA EXCESSIT
AETATIS VERO SVAE LXXVI.

Cete-

Ceterum ne ſummæ erga clariſſimum civem obſervantiæ teſtimonia deficerent, etiam ſupra Prætorii oſtium, ſub magna ſtatua marmorea librum apertum tenente, manumque ori admovente cum hoc ſymbolo

PARVVS IGNIS MAGNVM SAEPE SVSCITAT INCENDIVM Majores noſtri hoc monumentum ſtatuerunt.

T. LIVIVS PATAVINVS HISTORICORVM LATINI NOMINIS FACILE PRINCEPS CVIVS LACTEAM ELOQVENTIAM AETAS ILLA QVAE VIRTVTE PARITER AC ERVDITIONE FLOREBAT ADEO ADMIRATA EST VT MVLTI ROMAM NON VT VRBEM RERVM PVLCHERRIMAM AVT VRBIS ET ORBIS DOMINVM OCTAVIANVM SED VT HVNC VIRVM INVISERENT AVDIRENTQVE A GADIBVS PROFECTI SVNT. HIC RES OMNES QVAS POPVLVS ROMANVS PACE BELLOQVE GESSIT QVATVORDECIM DECADIBVS MIRA STILI FELICITATE COMPLEXVS SIBI AC PATRIAE GLORIAM PEPERIT SEMPITERNAM.

Ve-

Veterem Livii inſcriptionem in aula Prætorii poſitam, aliamque in ædibus Capiliſteorum ad Sanctum Danielem, ſuo loco expendendam, minime ad Livium pertinere, his verbis demonſtrare conatur ingenioſiſſimus Pignorius *. *La inſcritione ſi come l'ho per antica, coſi non credo, che appartenga al noſtro T. Livio. Il mio argomento è, che T. Livio ſcriveva* SIBE, *&* QVASE, *non* SIBI, *&* QVASI, *& così Aſconio Pediano, come racconta Quintiliano nel libro primo à capi* VII *delle ſue inſtitutioni oratorie, & queſta ò ſimile peregrinità di ortographia, e di voci, & forſe di elocutione era la Patavinità, che Aſinio Pollione haveva oſſervato in Livio.* Quo quidem argumento Livii monumento nequicquam decedere puto: etenim Aſinius Pollio, non ut ſtyli elegantiam extolleret, ſed ut formam dicendi irrideret, acerbe dixe-

* *In Origin. Patav. cap. 17.*

dixerat, Livium ſibi videri *Patavinitatem ſapere* : ut bene patriæ ſtudioſiſſimus Tomaſinus * obſervavit. Pub. Terentius † etiam, qui Tranquillo teſte, *Inter finem ſecundi belli Punici, & initium tertii natus eſt, & mortuus, multo ante Livium, in Eunucho loco* ſoli *ſcripſit*

——— *Mihi* ſolæ *ridiculo fuit.*

Quam dicendi formam obſervavit Clariſſimus Claravallenſis Comes Gaſpar Scioppius ‡, qui in patria noſtra ſibi gratiſſima aliquamdiu vixit, diemque nuper clauſit extremum. Quid apud Quintilianum * clarius? *Non E quoque I loco fuit: ut Menerva, & Leber, & Mageſter, & Dijove, & Veiove, pro Dijovi, & Veiovi?* Adde lapides antiquos minime Patavinos; in quibus SIBE pro SIBI obſervatur. Talem è Romanis deſcripſit Gruterus †.

DIS.

* *In Vita Livii cap.* 5. † *Act.* 5. *Scen.* 6.
‡ *Suſpectar. Lect. lib.* 1. *Ep.* 1. * *Inſtit. Orat. lib.* 1. *cap.* 4. † *Fol.* 958. *n.* 1.

DIS.. MANIB.
M. VINICI. M. F.
SALVIARI
VIXIT. ANN. XXXII
MENS. VI
VINICIA. HELPIS
PATRON. ET
CONIVGI
INDVLGENTISS.
ET. SIBE

T.] Livii prænomen TITVS eſt; vel quod Feſto * auctore, *Tituli milites appellarentur, quaſi tutuli, quod patriam tuerentur, unde & Titi prænomen ortum eſt;* vel à Sabino nomine, ut putat Valerius †, quem Sigonius, & ‡ Panvinius ſecuti ſunt.

* *Tit. T. De Nom. Impoſit.* † *De Nom. Rom*
‡ *De Antiq. Nom.*

LIVIÆ T. F. QVARTÆ L. HALYS] Hæc quarta Livii filia fuit, ut jam obſervavi: &, ut docet Panvinius *, LIVIA T. F. QVARTA nupſit L. HALY. ſic enim credo cum Scardeonio hæc explananda eſſe; non autem LIVIÆ T. F. QVARTÆ LEGIONIS HALYS; ut teſte Scardeonio † Blondus Flavius de Italia Illuſtrata cenſuit. Scardeonius ‡ enim vere affirmat, quod Legio non ſola litera L. ſed LEG. in monumentis exprimebatur; & quod Legio quarta non Halys, ſed Scythica erat dicta; ut in quodam ex noſtris epitaphiis, in vico Putei Vitaliani ſito, ſuo tempore declarabimus. Sitne vero L. HALYS ille, qui & L. Magius appellatur, gener T. Livii, Socerique cauſa laudatiſſimus Rhetor, de quo Seneca *, prudens ſileo, cum certi nihil habeam.

* *De Antiq. Nom.* † *Lib. 1. Claſſ. 3.* ‡ *In March. Tarviſ.* * *In Epiſt. lib. 5. Controv.*

habeam. Eundem tamen eſſe Scardeonius * afferit: *Quod autem LVCIVS MAGIVS & HALYS appelletur, minime abſurdum videri debet: cum id fere civibus Romanis conveniat, ut tribus nominibus inſcribantur. Dictus autem eſt HALYS ab HALY fluvio & cognomine Hiſpano, unde forte profectus erat.* Pro ſententiæ ſuæ fundamento epitaphium Saguntinum, ab Achille Statio Luſitano receptum, ſed mutilum affert: quod ut integrum habeatur, ſic legendum ex Grutero.

* *Loco citat.* † *Fol.* 778. *n.* 2.

V . F .
C. GRATTIVS
HALYS . SIBI . ET
GRATTIÆ . MYRSINI
VXORI . KARISSIM
ANN . XXXXVII
SIBI . ET . SVIS

CONCORDIALIS.] Ex hac voce ea ſemper mihi fuit opinio, Templum Divæ Juſtinæ non fuiſſe ædem Jovis, in qua Cleonymi Lacædemonii ſpolia appenſa fuere, ut Blondo Flavio * placet; nec Martis aut Junonis, ut tradit Paulus Merula †; ſed Concordiæ. Non enim

* *In Ital.Illuſtr.Loc.cit.* † *Coſmogr.Par.2.lib.4.*

enim unum hoc ſaxum habemus, quod Concordialis dignitatis teſtimonium præbeat, nempe Sacerdotis Deæ Concordiæ, ſed alia etiam, quæ hoc ipſum confirmant. Concordialis autem ſacerdos, teſte Scardeonio *, cui lubens ſubſcribo, Patavii fuit magnæ dignitatis & æſtimationis; qui nempe præerat Templo ab Antenore erecto: in quo forſan, poſtquam †

—— Urbem Patavi ſedeſque locavit.
Teucrorum, & genti nomen dedit, armaque fixit.

Et quoniam de Cleonymo mentio incidit, non poſſum præterire feſtivum navium certamen, quod ſingulis etiamnum annis apud nos tanquam urbi peculiare celebrari in

f flu-

* *Scard. loc. cit.* † *Æneid. 1.*

flumine ſolet, originem haud dubie ſortitum ab illo, quod fuſis, Cleonymo duce, Græcis, Patavii ob publicam lætitiam fuit editum. Et hinc ait Livius * : *Patavii monimentum navalis pugnæ eo die, quo pugnatum eſt, quotannis ſolemni certamine navium in flumine oppidi medio exercetur.* Vnde & mihi perſuadeo eandem pugnandi formam retineri. Parvæ enim naviculæ, ſex robuſtiſſimorum remigum impulſu incitatæ, ex adverſo ſibi committuntur: in prora viri lanceis armati, aſſerem, denſiſſimis clavis infixis munitum, ſcuti loco prætendentes conſiſtunt; qui validiſſimo impetu tamdiu in ſe mutuo irruunt, dum alteruter in aquas dejiciatur. Hoc autem celebre ſpectaculum diebus feſtis Pentecoſtes plerumque peragitur.

PATAVI] Vox iſta, quæ loco *Patavii* heic habetur, monumenti hujus

* *Hiſtor. lib.* 10.

hujus antiquitatem eruditiſſimo cuidam viro ſuſpectam reddit; quod nec publice profiteri eſt veritus. Verum enimvero facili negotio mihi dubium tolli videtur; cum Virgilius ipſe, qui T. Livii temporibus vixit, *Patavi* loco *Patavii* ſcriptum reliquerit: unde quidni hoc etiam in monumento toleretur?

De capite vero ſupra Livianum hoc monumentum poſito, quod Pignorius * Cn. Lentuli Marcellini effigiem referre putat, conſulatur eruditiſſimus Tomaſinus †.

* *In Origin. Patav. cap.* 17. † *In Vita Liv. cap.* 10.

IN EFFIGIEM T. LIVII PETRI LINDEBERGII ROSTOCHIENSIS Hexaſtichon.

ET fax præteriti, & fons Suadæ, ò inclyte LIVI, *es,*
Et certus veri nuncius, atque fides.
Cura tibi Hiſtoria eſt, per te quoque mortua vivunt.
Stant ſua virtuti præmia, pœna malo.
Vnde tui Cives, quorum facta optima ſcribis,
Te LVMEN vocitant HISTORIÆQVE PATREM.

JA-

JACOBI PASCHARII LOTHARINGI DISTICHON

In eandem.

LIVIUS *effuſe, breviterque enarrat, ut illi*
Adjiciat Momus, tollere nulla queat.

FINIS.

INDEX AVCTORVM.

Conſpectus Scriptorum, tum veterum, tum recentiorum quorum ope profecimus in hac Vita.

A.

ADeodatus Seba. 52. 53
Achilles Statius. 119
Adrianus Romanus. 8
Albertinus Muſſatus. 20. 21
Angelus Portinarius. 99
Annius Viterbienſis. 40. 43
Antoninus Cæſar. ibid.
Antonius Luſcus. 96
Aſinius Pollio. 7. 35. 36. 37. 115

B.

BArtius (Gaſpar.) 26
Benius, vide Paulus.
Bernardus Georgius. 97
Bernatius. 24
Bertius (Petrus.) 30
Beroaldus (Philippus.) 22. 91
Blondus Flavius. 66. 101. 118. 120
Bonamicus (Lazarus.) 75. 112

Boni-

Boniſacius (Balthaſſar.) 46. 98
Eudæus. 47

C.

Caſaubonus Iſaacus. 89
Cavatius (Iacobus.) 65. 104
Cavatius (Ioannes.) 78
Cicero. 36
Cluverius (Philippus.) 44
Corvinus Georgius. 90
Cœlius Rhodiginus. 100
Cominæus (Philippus.) 89
Cremutius Cordo. 12. 16. 48
Crinitus (Petrus.) 32

D.

Dion. 15
Dionyſius Halicarnaſſeus. 41
Dominicus Molinus. 15

E.

Euſebius. 50. 51. 76

F.

Fabius Pictor. 41
Felix Oſius. 20
Franciſcus Petrarcha. 32. 33. 93
Franciſcus Bartholinus. 31

G.

GAbriel Symeon. 8:
Gaſpar Conradus. 51. 95
Gaſpar Luſignanus. 31
Gaſpar Scioppius. 115
Georgius Trapezuntius. 24
Glareanus (Henricus.) 47
Gruterus. 116. 119
Gryneus (Simon.) 30
Guacius (Marcus.) 101

H.

D. Hieronymus. 27.51.90.91

I.

IAcobus Paſcharius. 125
Ioannes de Nogarolis. 96
Ioannes Velcurionis. 99
Ioſias Simlerus. 43
Ioannes Iovianus Pontanus. 111
Iuvenalis. 37

K.

KEckermannus. 35

Leo-

L.

Leonardus Iuſtinianus. 70.109
Lindebergius (Petrus.) 124
Livius. 17.122

M.

Macrobius. 37.41
Martialis. 7. 11. 34
Merula (Gaudentius.) 8.24
Merula (Paulus.) 8. 120
Merula (Georgius.) 75
Mußatus (Albertinus.) 21

N.

Niger (Stephanus.) 23

O.

Ongarellus (Guljelmus.) 70
Oroſius. 15
Oſius (Felix.) 20
Ovidius. 41

P.

Panvinius. 103. 117. 118
Paſcharius (Iacobus.) 125
Paulus Benius. 44.45
Perronias Cardinalis. 85
Petrarcha. 32.33.93

Pighius (Vinandus.) 19. 70
Pignorius (Laurentius.) 46. 51. 74. 115. 123
Plinius. 27. 103
Polentonus vide *Sichus.*
Priſcianus. 33
Probus. 83
Propertius. 41

Q.

Q*Varengus (Antonius.)* 31.85. 87.88
Quintilianus. 21.22.25.29.51.116

R.

R*Olandus Monachus*.64.106.107

S.

S*Abellicus.* 2
Scardeonius (Bernardinus.) 30.51. 71.118.119.121
Scrovinius (Henricus.) 108
Scoppa (Joannes.) 42
Seneca. 25.28.29.35.93.118
Seneca Rhetor. 90
Servilius Nonianus. 22
Sertorius Vrſatus. 102

Sicchus Polentonus. 51. 64. 65. 107
Sydonius. 7
Sigonius. 11. 117
Silius Italicus. 91
Statius. 8. 26
Surita Cæſarauguſtanus. 43
Suetonius. 15. 17. 35. 38. 83. 116
Svvertius (Franciſcus.) 71
Symmachus. 7

T.

Tacitus. 12. 48
Terentius. 116
Tomaſinus. ibid.

V.

Valerius. 117
Varro. 41. 42
Velleius Paterculus. 37. 89
Vincentius à Porta. 74
Virgilius. 123
Vopiſcus. 25
Voſſius (Gerardus Joannes.) 12. 18. 25. 31. 36. 45. 50. 66
Vrſatus (Sertorius.) 102
Vrſinus. 82

X.

X*ico Polentonus* vide *Sicchus*.

Z.

Z*acharias Lilius*. 101
Zvingerus (Theodorus.) 66

FINIS.

INDEX RERUM,

& Verborum.

A.

ADeodati Elegia. 53

Æternitatis ſtatua Patavii. 74

Alexander de Doctoribus. 65

Alexandri Baſſiani ædes. 78

Donum. 84

Alexander Farneſius. 86

Alphonſus Aragoniæ Rex petit brachium Livii. 72. 111

Andreas Dandulus. 65

Annibalis adventus in Italiam. 45

Antonius Triumvir Patavinis infenſus. 37

Antonius Quærengus Patavinus 31. laudes ejus uberiores. 85. 86. 87

Antonius Bevatellus Panormitanus, Alphonſi Aragonum Regis Legatus, petit brachium T. Livii. 72. 110

Aponi tellus 7. Vicus. 10

Aſinius Pollio Patavinis infenſus,

Livio Patavinitatem objicit. 7. 35
Antonianus audit. 37
Auguſtus Cæſar ingeniorum æſtimator 16. ſalutatur à Livio cum munere, *ibid.* Hiſtoriam texit 19. ſeculum illius aureum. 15

B.

Belgium. 86
Bellum Germanicum. 19
Beroaldus Bononiæ natus. 22
Bibliotheca Monaſterii Lauriſſeni 30. Eccleſiæ Bambergenſis 31. Farneſiorum Ducum. 86
Blondus Flavius à ſecretis Eugenio IV. 66
Bonamici Baſſanenſis epigramma de oſſibus T. Livii. 112. 113
Brachium T. Livii conditum à Pontano. 73
Bruti & Caſſii natales Patavii celebres. 37
Buzzacarinus Livio nobilius monumentum pollicetur. 108

Cali-

C.

CAligula infenſus operibus, & nomini Livii. 34. 83. 95. Virgilii monumenta obruit, & Homeri. 38
Caſſia uxor T. Livii. 60
Cœnotaphium T. Livio decretum ad D. Clementis fanum. 67
Cæſaris Dictatoris cædes. 18
Cathedralis Eccleſia Patavina. 86
Claudiani Poëmata. 11
Claudii Hiſtoria. 17
Marcellini numiſma. 82
Cleonymi Piratæ ſpolia. 67
Concordiæ templum. 104
Concordialis ſacerdos magnæ dignititis apud Patavinos. 121

D.

DOminici Molini, Senatoris ampliſſimi, laus 15. Eo vivente literæ reviviſcunt. 6. & 86
Domus Alexandri Baſſiani falſo Livii domus habita. 80

E Lo-

E.

E loco I fuit apud veteres. 116
Epiſtola Sicchi Polentoni de oſſibus T. Livii inventis. 65
Epitaphium vetus T. Livii. 62. 105
Eugenius IV. Summus Pontifex. 66

F.

FLavii Quærengi laus. 86
Forum maximum Patavinum. 65
Franciſcus Bartholinus I. C. 31
Friderici tempora. 22

G.

GAditanus Livii videndi deſiderio flagrat, & eundem videt. 27. 103
Galeritus Luccumo. 41
Gaſpar Luſignanus. 31

H.

HElvidius. 36. 37
Henricus Scrovinius Livio nobilius monumentum pollicetur. 67. 68
Hiſpaniæ fines. 27. 90
Hiſtoria Poëſi affinis. 44

I.

IO. Franciſcus Capiliſtius humeros oſſibus Livii ſubmittit. 65
D. Iuſtinæ templum 63. Inibi T. Livii corpus inventum. *ibid.* olim Iunonis, vel ut alii volunt, Iovis templum. 66

L.

LAzari Bonamici carmina. 75
Leber pro liber veteres. 116
Leonardus Mocenicus Patavii Præfectus. 65
Leonardus Iuſtinianus Patavii Prętor Epitaphium T.Livio condidit. 70
Livia familia nobilis. 12. 103
Livia familia conſules habuit. 103
Livii prænomen. 117
Livii nomen quam celebre fuerit eo adhuc vivente. 27
Livius, vide Titus.
L. Magius gener T. Livii. 28. 61
Lucerum nomen. 42
Ludovicus Barbus, Marini frater. 63
Ludovicus Buzacharinus. 68

Lupa

Lupa Romulum & Remum ablactat. 75
Lutetia Pariſiorum. 85

M.

MAgeſter pro magiſter veteres. 116
Marinus Barbus Ludovici frater. 63
Maxilla Livii, æneo orbe clauſa, fornici Archivi civitatis Patavinæ appenſa. 110
Menerva pro Minerva veteres. 116
Medoacus fluvius. 75
Metius Pompoſianus occiditur à Domitiano. 35
Midæ aures. 31
Minervæ ſtatua Patavii. 74
Monaci D. Iuſtinæ de comburendis T. Livii oſſibus cogitant. 64
Monumentum T. Livio oblatum ab Optimabus Patavinis. 67. ejus monumentum in occidentali Prætorii Patavini parte erectum. 114
Muſeum Illuſtriſſimi & Excellentiſſimi Molini. 86
Na-

N.

NAvium certamen feſtivum. 121. 122. unde ortum. *ibid.*
Naupactum. 87
Neapolitani Cæli clementia. 19. 20
Neronis obitus. 11
Nicolaus Florentinus. 51
Nicolaus Porcellinus I. C. 65
Nobilitas & opes Patavinæ Vrbis. 10
Numiſma Claudii Marcelli. 82.
Lentuli Marcellini. *ibid.*

O.

OSſa T. Livii quandonam inventa 63. qua celebritate condita. 63. 68
Ovidii obitus. 50

P.

PAlamades Vitalianus oſſa Livii portat. 65
Panormita. 73
Parma. 85
Patavium literarum emporium, 7. nobilitas & opes ejuſdem. 10.
Prætorium. 70

Patavinitatis nomen Livio obje-ctum. 36
Patavini Pompeio & Romanis fa-vent. 38
Patavi pro Patavii. 122
Peraghinus Peraga. 65
Peronius Cardinalis. 85
Pompeius à T. Livio laudatus. 48
Pontanus brachium T. Livii condi-dit. 73. 111
Q.
QUaſe pro quaſi veteres. 115
R.
RAnutius Farneſius. 85
Reſp. Veneta 59. Patavina. 72
Robertus Siciliæ Rex. 95
Rolandus Monachus oſſa & arcam T. Livii patriæ donat. 64
Roma. 15. 16
Romenſes à Romulo. 42
S.
SAbini. 41
Saxum vetus in ędibus Baſſiani. 78
Scrovinius Livio nobilius monu-mentum pollicetur. 108
Sene-

Senecæ judicium de Livio. 29
Servorum Patavinorum fides erga Dominos. 37
Sibe pro ſibi veteres. 115

T.

TEmplum D. Danielis 59. Antenoris. 121
Tybris. 75
T. Livius Pat. civis 7. Aponi natus 10. Latinorum Polibius 89. Auguſtum adit 16. Claudium adoleſcentem inſtituit 17. Hiſtoriam Romanam conſcripſit 19. Vindicatur à calumniis 40. Canæ fidei cultor 48. Patavium redit 49. obitus ejuſdem 50. Tumulus 63 inventio corporis. 64
T. Livii natales, parentes, educatio, ſtudia 7. 8. 9. 10. 11. Archigraphum 8. Acumen ingenii 16. effigies 5. eloquentia 20. 25. fama 26. Hiſtoria deperdita 29. 34. Senectus 49. Ciceroni ſimilis 25. Filii, filiæ, uxor 59. 61. Monumenta varia

varia in Prætorio Pat. 72. 73. 76.
Tituli 81. in aula Zabarella. 79
T. Livius Priſcus, T. Livii filius. 59
T. Livius Longus, T. Livii filius. *ibid.*
Titus, Romanorum prænomen. 11
Tituli, vicus in Euganeis collibus. 11
Thuſcorum fulgor. 41

V.

Valerii Meſſalæ natales. 12
Virgilius quando vixerit. 123
Viri illuſtres ex ultimis Hiſpaniæ & Galliæ finibus ad viſendum Livium Romam adeunt. 27. 90
Volturnæ fanum. 40

W.

Wormatia. 30
Wormbs civitas. *ibid.*

Z.

Zacharias Triviſanus, Patavinus Prætor, 65. oſſa Livii in penetrali ſuo locari cupit. 67

FINIS.